

Přípravná fáze procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu očima pěstounů

Iveta Bartáková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Iveta Bartáková**
Osobní číslo: **H21450**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Přípravná fáze procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu očima pěstounů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, pěstounské péče na přechodnou dobu a procesu zprostředkování pěstounské péče.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

MATĚJČEK, Zdeněk, ed., 2002. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.

PAZLAROVÁ, Hana, ed., 2016. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2012. Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. ISBN 978-802-6200-659.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Lukešová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně
15.4.2024

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce se věnuje tématu přípravná fáze procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu očima pěstounů. Práce se skládá ze dvou hlavních částí, teoretické a praktické. Úvodní část teoretické části vymezuje pěstounskou péči, kterou dále rozebírá z hlediska jejich druhů, finančních dávek a v neposlední řadě z hlediska práv a povinností, které pěstounům náleží. Dále popisuje proces zprostředkování pěstounské péče, jako jeden z nutných kroků před přijetím dítěte. V závěru se zabývá vzděláváním pěstounů, které je rozděleno na odborné přípravy před přijetím dítěte do péče a na povinné vzdělávání během výkonu pěstounské péče. V praktické části byl realizován kvalitativní výzkum zaměřený na retrospektivní pohled pěstounů na odborné přípravy po následném přijetí dítěte do péče. Pro výzkumné šetření byl zvolen design zakotvené teorie.

Klíčová slova: pěstounská péče na přechodnou dobu, náhradní rodinná péče, proces zprostředkování pěstounské péče, odborné přípravy žadatelů o pěstounskou péči

ABSTRACT

The presented bachelor thesis focuses on the preparatory phase of mediating foster care for a temporary period through the eyes of foster parents. The thesis consists of two main parts: theoretical and practical. The introductory section of the theoretical part defines foster care, which is further analyzed in terms of its types, financial allowances, and, last but not least, the rights and obligations belonging to foster parents. It also describes the process of mediating foster care as one of the necessary steps before accepting a child. In conclusion, it deals with the education of foster parents, which is divided into professional preparation before accepting a child into care and mandatory education during the exercise of foster care. In the practical part, qualitative research focused on the retrospective perspective of foster parents on professional preparation after subsequently accepting a child into care. We chose grounded theory design for our research investigation.

Keywords: short-term foster care, foster home care, foster care mediation, vocational training of foster care applicants

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat především mé vedoucí práce, Mgr. Michaela Lukešové, za její odborné vedení, cenné rady a vstřícnou spolupráci. Dále velmi děkuji pracovnícím z referátu náhradní rodinné péče Magistrátu města Brna, Bc. Šárce Tatíčkové a Mgr. Veronice Koláčkové, Dis., za zprostředkování kontaktů na respondenty pro účely výzkumného šetření. Velké díky také patří samotným pěstounkám, které byly ochotné se výzkumu zúčastnit a poskytnout mi velmi cenné informace a poznatky, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě děkuji rodině a všem mým blízkým za jejich podporu, a to po celou dobu mého studia.

„Nikdo není na světě zbytečný, ulehčuje-li břemeno někomu jinému.“

(Charles Dickens)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	13
1.1 DRUHY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	15
1.1.1 Druhy pěstounské péče dle zprostředkování.....	16
1.1.2 Druhy pěstounské péče dle počtu dětí	17
1.1.3 Druhy pěstounské péče dle délky péče.....	17
1.2 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	20
1.3 PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNŮ	22
2 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	26
2.1 PODÁNÍ ŽÁDOSTI A ČINNOST OSPOD.....	27
2.2 ODBORNÉ POSOUZENÍ.....	29
2.3 ROZHODNUTÍ O VHODNOSTI ŽADATELŮ.....	30
3 POVINNÉ PŘÍPRAVY A VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PŘECHODNOU DOBU	32
3.1 ODBORNÉ PŘÍPRAVY ŽADATELŮ O PPPD.....	32
3.2 POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ BĚHEM VÝKONU PPPD	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 VÝZKUM	38
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	38
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	39
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	40
4.5 VÝZKUMNÁ METODA.....	41
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	42
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	43
5.1 INTERPRETACE KATEGORIÍ.....	43
5.1.1 Kategorie Jak to tenkrát bylo	44
5.1.2 Kategorie Teorie vs. praxe.....	46
5.1.3 Kategorie (Ne)významnost příprav	52
5.1.4 Kategorie Štěstí přeje připraveným	54
5.1.5 Kategorie Sřet s realitou	56
5.2 PARADIGMATICKÝ MODEL A JEHO INTERPRETACE.....	58
5.3 ZAKOTVENÁ TEORIE A JEJÍ INTERPRETACE.....	60
5.3.1 Závěrečné shrnutí výsledků výzkumu	61

ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	71
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	72
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Každé dítě potřebuje ve svém životě osobu, která mu poskytne péči, lásku a pocit bezpečí. Bohužel ne každému dítěti jsou tyto základní potřeby zajištěny v jeho přirozeném rodinném prostředí a od mala se tak potýká s různými životními výzvami, které mu mohou způsobit celoživotní trauma s negativním dopadem na jeho duševní, ale i fyzický vývoj. Pokud zde nedochází k zajištění základních životních potřeb jsou tyto děti z péče rodičů odebrány, a to s cílem zajistit jim lepší prostředí pro jejich rozvoj. Ze zákona vyplývá, že umístění dítěte do náhradní rodinné péče má vždy přednost před péčí ústavní. Na základě tohoto ustanovení jsou jednou z možností právě pěstouni na přechodnou dobu, kteří se mohou stát pro dítě náhradním pečujícím a nabídnout mu láskyplné rodinné prostředí do doby, než se pro něj zajistí dlouhodobá péče.

Téma Přípravná fáze procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu očima pěstounů považujeme za důležité a aktuální vzhledem k tomu, že dochází k rušení kojeneckých ústavů a poskytovaná péče má přejít právě na pěstouny na přechodnou dobu. Dále je téma důležité i z důvodu, že absolvování odborných příprav tvoří jakýsi základ pro potřebné znalosti a dovednosti, které zajistí dítěti co nejkvalitnější poskytovanou péči.

Kvůli náročnosti výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je nutné budoucí pěstouny na jejich roli řádně připravit, a to včetně situací, které mohou v následné praxi nastat. Z toho důvodu jsou odborné přípravy ze zákona povinné a žadatelé je absolvují již v průběhu procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. Volba tématu byla vedena snahou o porozumění tomu, jak pěstouni retrospektivně hodnotí absolvování odborných příprav vzhledem k jejich následné praxi a dále snahou zmapovat obsahovou náplň a problematické oblasti těchto příprav. Zároveň je cílem naší práce přispět nejen k hlubšímu porozumění absolvování odborných příprav a jejich významu, ale také k lepšímu pochopení celého procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu.

Na základě výše uvedených důvodů se v rámci naší teoretické části nejprve zabýváme vymezením pěstounské péče a následně popisujeme její jednotlivé druhy, přičemž zaměřujeme pozornost právě na pěstounskou péči na přechodnou dobu, která je hlavním tématem naší práce. Dále se zabýváme pěstounskými dávkami, právy a povinnostmi, které pěstounům náleží, a protože chceme zjistit, jak probíhá proces zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu, je další z kapitol věnována tomuto tématu. Vzhledem k důležitosti

se neustále vzdělávat a doplňovat si znalosti v oblasti NRP se v poslední kapitole zabýváme vzděláváním pěstounů, které je ze zákona povinné.

V praktické části se díky kvalitativnímu výzkumu hlouběji zabýváme tímto povinným vzděláváním, a to konkrétně odbornými přípravami v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. Výzkum je realizován na základě vedení rozhovorů s pěstounkami, které jsou velmi důležitými aktéry v celém systému pěstounské péče na přechodnou dobu. Vzhledem k jejich úspěšnému absolvování odborných příprav a následné praxi jsou pro nás jejich zkušenosti důležité a velmi cenné.

Výzkum se snaží přinést poznatky o tom, jak pěstouni retrospektivně pohlíží na odborné přípravy na základě srovnání s jejich následnou praxí. Dále rozebírá jednotlivá témata, která odborné přípravy pokrývají a v neposlední řadě odhaluje problematické oblasti odborných příprav, které na základě rozhovorů vyplynuly na povrch. Záměrem výzkumného šetření je poskytnout přehledně základní zjištění, a to na základě získaných informací za využití metody zakotvené teorie.

Na základě zjištěných výsledků z pohledu samotných pěstounů, jakožto hlavních aktérů pěstounské péče na přechodnou dobu, může práce vést k efektivnějším a sjednocenějším přípravám, které by měly jednotně stanovenou podobu a způsob, jak daná témata probírat. Práce může zároveň sloužit k obohacení dosavadních poznatků týkající se odborných příprav nebo jako inspirace pro účely dalšího šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Posláním pěstounské péče je poskytovat dětem přechodnou či dlouhodobou péči v rodinném prostředí, které pozitivně působí na jejich vývoj a snaží se o zachování vazeb mezi dítětem a jeho biologickou rodinou (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

Pěstounská péče představuje jednu z forem náhradní rodinné péče, která je určena dětem, které nemohou z různých důvodů vyrůstat v biologické rodině, jelikož se rodiče o děti neumí, nemohou nebo nechtějí starat a ohrožují tak jejich zdraví a celkový rozvoj. Těmto dětem je po odebrání z rodiny potřeba zajistit kvalitní náhradní prostředí a péči, přičemž obecně platí a ze zákona vyplývá, že náhradní rodinná péče má vždy přednost před péčí ústavní (Sychrová, 2015).

Náhradní rodinná péče, tedy i pěstounská péče, propojuje především oblast sociální a pedagogickou. Tato sociálně pedagogická dimenze představuje výzkumné pole sociální pedagogiky, která zdůrazňuje vliv prostředí na výchovu člověka. Sociální dimenze představuje prostředí, které jedince obklopuje, vychovává a ve kterém se jedinec socializuje. Oproti tomu dimenze pedagogická se v rámci náhradní rodinné výchovy snaží pedagogickými prostředky realizovat normy společnosti a za použití pozitivních vzorců dítě vychovávat (Kraus a Poláčková, 2001; Sychrová, 2015). Sychrová (2015) také uvádí, že náhradní rodinná péče se skládá ze dvou pilířů – prevence a kompenzace. Náhradní rodina má na dítě působit kompenzačně a nahrazovat mu nedostatky původního prostředí včetně ztráty rodičů. Tím, že se dítě umístí do náhradního rodinného kompenzačního prostředí začne mít vliv i dimenze preventivní, která předchází nežádoucímu vývoji u dítěte.

O vzniku pěstounské péče je vždy vedeno soudní řízení a pouze na základě vynesení soudního rozsudku může být dítě do pěstounské péče svěřeno. Dle občanského zákoníku může být dítě do pěstounské péče umístěno jen do doby, než si biologičtí rodiče vyřeší překážky bránící jim v osobní péči o dítě. Návrh na zrušení pěstounské péče, která může být zrušena opět na základě usnesení soudu, může podat dítě, rodič nebo pěstoun. Dověšením zletilosti nebo nabytím svéprávnosti dítěte však právní vztah mezi pěstounem a dítětem zaniká nejpozději a vždy (Česko, 2012). Vytvořený rodinný či přátelský vztah neboli pouto mezi nimi obvykle nezaniká a pokračuje celý život. V době, kdy se jedná o svěřeni dítěte do pěstounské péče, obvykle nelze spolehlivě předpovědět, jak se bude sanace rodiny vyvíjet a kdy se případně dítě bude moct do biologické rodiny vrátit. Vždy však platí, že délka

pěstounské péče musí být vždy v souladu s potřebami dítěte a jeho rodiny (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

Do pěstounské péče, jak již bylo zmíněno, bývají děti umístěné v případech, kdy nemohou být v osobní péči ani jednoho z rodičů, případně poručníka, a to pouze na základě soudního rozhodnutí. Soud může svěřit do pěstounské péče pouze takové děti, které nejsou tzv. právně volné, tudíž tam nemusí dojít k zpretrhání vazeb a přerušení kontaktu mezi dítětem a jeho biologickou rodinou. Po umístění dítěte do pěstounské péče jsou jeho zákonnými zástupci i nadále biologičtí rodiče, a stejně tak jim zůstávají vůči nezletilému rodičovská práva a povinnosti včetně té vyživovací. Biologičtí rodiče mají právo o všem podstatném rozhodovat oproti pečující osobě neboli pěstounovi, který o dítě osobně pečuje a může rozhodovat a zastupovat dítě pouze v běžných záležitostech (Sychrová, 2015).

Pečující osobou neboli pěstounem se může stát manželský pár nebo jednotlivec a dle občanského zákoníku jde o osobu, která skýtá záruku řádné péče, má trvalé bydliště v ČR a se svěřením dítěte do pěstounské péče souhlasí (Česko, 2012). Pazlarová (2016) popisuje pěstouna jako pečující, vychovávající a zdravotně způsobilou osobu, která dětem umožňuje prožít dětství v rodinném prostředí. Dále uvádí, že osobnost pěstouna musí být odborně posouzena, jelikož přijímá do své péče převážně ohrožené děti, kterým musí být schopna uspokojit jejich potřeby a být pro ně sociálně žádoucím vzorem. Pro poskytování kvalitní péče jsou definovány tři základní oblasti předpokladů, které by osobnost pěstouna měla mít.

Prvním předpokladem jsou rodičovské kompetence, kde je základem umět s přijatým dítětem navázat a udržet zdravý vztah a zároveň být vzorem pro jeho řádný fyzický, psychický a sociální vývoj. Důležitým aspektem rodičovských kompetencí je dále emocionální vřelost, kdy by pěstouni měli být schopni citlivě reagovat na potřeby dítěte a psychicky zvládat náročnost situací včetně ovládnání vzteku. V poslední řadě do rodičovských kompetencí řadíme stabilní zajištění péče a bezpečí, podporu a povzbuzování nebo jasné vymezení hranic. Dalším aspektem, kterým se zabýváme u osobnosti pěstouna je jeho dosavadní sociální integrace a fungování kam řadíme dodržování norem, vzdělanost, pracovní fluktuaci nebo stabilitu mezilidských vztahů. Posledním předpokladem jsou osobnostní vlastnosti. Jelikož dosud nebyla odborníky vymezena ideální osobnost pěstouna, nejčastěji se pro představu využívá model *Big Five*, dle kterého má být osobnost pěstouna otevřená novým zkušenostem, svědomitá ve smyslu sebekontroly a plnění úkolů, extrovertnější povahy, přívětivá k pomoci i spolupráci

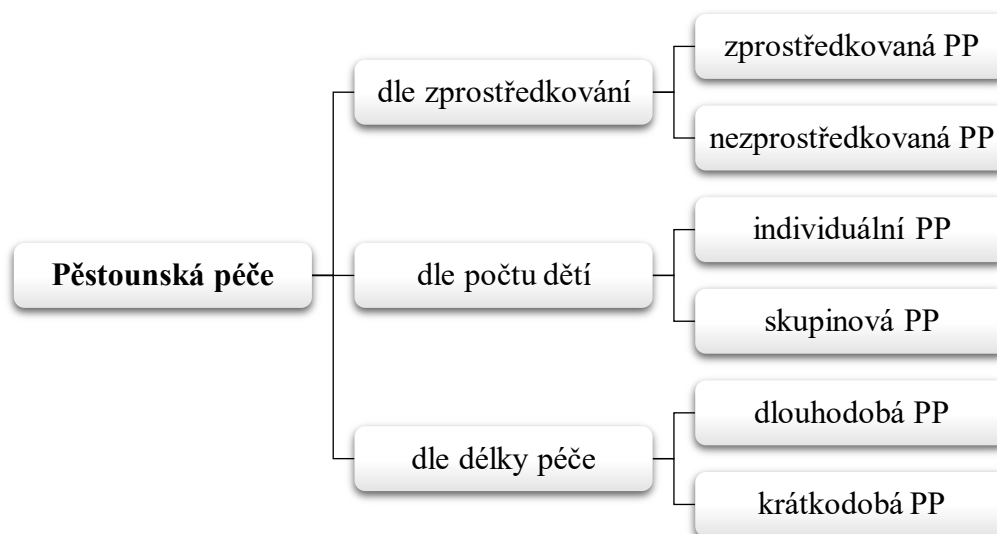
s druhými a v neposlední řadě emočně stabilní. Takový popis pěstouna se vztahuje stejně tak na pěstouny na přechodnou dobu (Pazlarová, 2016).

V závěru této kapitoly vymežíme pěstounskou péčí z právního hlediska. Legislativně je pěstounská péče ukotvena v zákoně č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v rámci rodinného práva, konkrétně hlava III – poručenství a jiné formy péče o dítě § 958 - § 970, který je soukromoprávním základem pěstounství a vymezuje osobní vztah mezi pěstounem a dítětem, předpoklady svěřeni dítěte do pěstounské péče, její vznik a zánik, roli a povinnosti pěstouna, práva biologických rodičů atp. V novém občanském zákoníku je pěstoun brán jako náhradní pečovatel dítěte, nikoli jako jeho náhradní rodič. Je to z důvodu, že biologičtí rodiče mohou zažádat soud o navrácení dítěte zpět do osobní péče a pokud je to ve prospěch dítěte, soud žádosti vyhová (Trnková, 2018). Pěstounskou péčí také upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Hned třetí část tohoto zákona, konkrétně § 19a - § 27, se věnuje pěstounské péči, kde jsou ustanovení týkající se jejího zprostředkování včetně postupu, vedení evidence, přerušeni nebo vyřazení a odborného posuzování. Dále je tu zvlášť vymezena pěstounská péče na přechodnou dobu (§ 27a), kterou se podrobněji budeme zabývat v následující podkapitole 1.1 Druhy pěstounské péče. Pátá část tohoto zákona nese přímo název Pěstounská péče (§ 47a - § 47za), kde jsou ustanovena práva a povinnosti pěstounů, dohody o výkonu pěstounské péče a vše týkající se dávek pěstounské péče (Česko, 1999).

1.1 Druhy pěstounské péče

Jak vyplývá z názvu, neexistuje pouze jedna forma pěstounské péče, a proto se v této kapitole budeme zabývat jejími jednotlivými druhy. Jurajdová (2015) dělí pěstounskou péčí dle příbuznosti, dle počtu dětí a dle délky svěřeni dítěte do péče. Pěstounská péče dle příbuznosti se dále dělila na pěstounskou péči zprostředkovanou a pěstounskou péči příbuzenskou, kterou však po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí roku 2022 nahradila pěstounská péče nezprostředkovaná (Matyšková, 2022). Podrobnější dělení neboli druhy pěstounské péče, které následně popíšeme, uvádíme v následujícím schématu.

Obrázek 1 - Druhy pěstounské péče

(Jurajdová, 2015, upraveno)

1.1.1 Druhy pěstounské péče dle zprostředkování

Nejprve si rozebereme pěstounskou péči dle zprostředkování. Jak můžeme vyčíst ze schématu (obrázek 1), dělíme ji na dva druhy, a to na pěstounskou péči zprostředkovanou a na pěstounskou péči nezprostředkovanou. **Zprostředkovaná pěstounská péče** neboli klasická pěstounská péče je druhem, kdy mezi pěstounem a dítětem neexistuje žádný příbuzenský vztah. Osoby, které se rozhodnou stát pěstouny jsou na péči o dítě odborně připravovány v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče. Po absolvování těchto příprav je osoba krajským úřadem vedená v evidenci náhradních pečovatелů neboli pěstounů a následně vybrána pro odebrané dítě z cizí rodiny jako vhodná pečující osoba. Dokumentem Oznámení o vhodnosti vydaným krajským úřadem ke každému svěřenému dítěti pěstoun prokazuje, že se jedná o pěstounskou péči zprostředkovanou. Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí se zprostředkování neprovádí tehdy, pokud podala návrh na svěřením dítěte do své péče osoba příbuzná nebo dítěti či rodině blízká. V tomto případě hovoříme o **nezprostředkované pěstounské péči** (dříve příbuzenská). Svěřením dítěte do péče osobě příbuzné má přednost před péčí zprostředkovanou, a to především pro zachování rodinných vazeb a prostředí dítěti známému. Oproti pěstounské péči zprostředkované tyto osoby nemusí absolvovat žádné odborné přípravy pro posouzení vhodnosti, ovšem i v tomto případě provádí pracovník OSPOD sociální šetření, při kterém zjišťuje, zda je osoba příbuzná či blízká vhodná a schopná osobně o dítě pečovat (©MPSV, 2021).

1.1.2 Druhy pěstounské péče dle počtu dětí

Jak je zobrazeno ve schématu (obrázek 1), další dělení pěstounské péče je dle počtu dětí svěřených do osobní péče náhradnímu pečovateli neboli pěstounovi. Pokud je do pěstounské péče umístěno jedno nebo dvě děti, jedná se o druh **pěstounské péče individuální**, která se poskytuje v běžném rodinném prostředí. Jestliže jde o velkou sourozeneckou skupinu, která je nejčastěji umísťována do péče velkých pěstounských rodin sezdaných pěstounů nebo do SOS dětských vesniček, jde o **pěstounskou péči skupinovou**. V SOS dětských vesničkách je péčí o nezletilé pověřená matka-pěstounka a další osoby nazývané jako tety, které dopomáhají s výchovou a péčí o domácnost. Zázemí takové vesničky tvoří domečky, ve kterých pobývají zmíněné osoby a obvykle více než 6 dětí různého etnika, pohlaví či věku. Často jde o skupinu sourozenců z jedné dysfunkční rodiny, která je právě do vesničky umísťována (Matějček a Koluchová, 2002).

1.1.3 Druhy pěstounské péče dle délky péče

Poslední rozdělení pěstounské péče je na základě délky poskytované péče neboli délky pobytu dítěte v pěstounské péči. Řadíme sem dlouhodobou pěstounskou péči a pěstounskou péči krátkodobou, která je častěji označována jako pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD). Jak již z názvu bakalářské práce vyplývá, právě tento druh pěstounské péče je hlavním tématem naší práce a z toho důvodu jí zde bude věnována větší pozornost. Nejprve však krátce vymezíme **pěstounskou péči dlouhodobou**. V případech, kdy se biologickým rodinám nepodařilo zlepšit podmínky pro navrácení dítěte zpět do jejich osobní péče a nebylo možné umístit dítě do osvojení, zůstávají děti v pěstounských rodinách několik let. Dlouhodobá pěstounská péče není nijak časově omezena, nejpozději však zaniká zletilostí dítěte, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Často se jedná o starší děti, kde byly vyčerpány veškeré možnosti pro návrat do své rodiny a díky dlouhodobé pěstounské péči mohou vyrůstat v rodinném prostředí a nemusí tak být umístěny do dětských domovů, tedy do péče ústavní (Nadace Sirius; Asociace Dítě a Rodina, 2019). Posledním druhem je tedy již zmíněná a pro účely této práce nejdůležitější **pěstounská péče na přechodnou dobu**. Tento typ pěstounské péče vznikl za účelem snížení počtu dětí umísťovaných do ústavní péče, konkrétně do dětských domovů pro děti do 3 let neboli kojeneckých ústavů, které slouží zejména k umísťování malých dětí. Česká republika je vůbec jednou z posledních zemí, kde tato zařízení stále fungují, jelikož počet profesionálních přechodných pěstounů u nás je každým rokem nižší a nedaří se tak poskytnout všem dětem náhradní rodinou péči. I přesto se však od následujícího roku v ČR kojenecké ústavy ruší (©MPSV, 2021).

Pěstounskou péči na přechodnou dobu můžeme definovat jako krizový institut poskytující po omezenou dobu péči ohroženým dětem v náhradním rodinném prostředí, která může trvat maximálně 1 rok od rozhodnutí soudu, případně od vykonatelnosti předběžného opatření, kdy soud musí vydat rozsudek bezodkladně, nebo do 24 hodin od podání. Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí může soud na návrh OSPOD svěřit dítě do přechodné pěstounské péče po dobu, kdy biologický rodič nemůže dítě vychovávat ze závažných důvodů (špatný psychický, zdravotní či sociální stav), na dobu, po jejímž uplynutí můžou dát rodiče souhlas k osvojení nebo po kterou můžou souhlas k osvojení odvolat a po dobu, kdy nabude rozsudek soudu právní moc, že souhlas k osvojení od rodičů již není třeba. Pokud však soud rozhoduje na základě předběžného opatření na návrh OSPOD jedná se obvykle o děti týrané, zneužívané, opuštěné či nalezené, tedy o nechtěné děti v krizové situaci (Trnková, 2018).

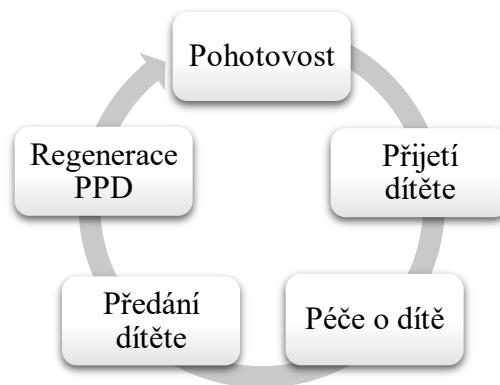
Jak již bylo zmíněno, hlavní charakteristikou pěstounské péče na přechodnou dobu je její omezená doba trvání, a to nejdéle rok. Existují však dvě výjimky. První výjimkou jsou sourozenci, kdy se doba jednoho roku pro všechny sourozence počítá až od chvíle, kdy je do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřen poslední z nich. Druhou výjimkou jsou situace, kdy je zřejmé, že dítě bude svěřeno do dlouhodobé péče, ale během jednoho roku se to nepodařilo stihnout. V tomto případě je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu opakovaně. Děti jsou svěřovány do péče osobě, která absolvovala odborné přípravy v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu a následně byla schválena krajským úřadem jako osoba vhodná pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu (©MPSV, 2023).

OSPOD má za úkol během jednoho roku vyřešit situaci dítěte a pokud je zřejmé, že se dítě nemůže vrátit zpět do biologické rodiny musí dítěti zajistit jinou formu následné péče, přičemž opět platí, že náhradní rodinná výchova má přednost před výchovou ústavní. Soud společně s OSPOD má povinnost jednou za tři měsíce přezkoumat, zda stále trvají důvody pro umístění nezletilého do péče pěstounovi na přechodnou dobu (©MPSV, 2023).

Dle Pazlarové (2016) je osoba pěstouna na přechodnou dobu profesionálem poskytujícím komplexní a specifickou službu dítěti a jeho rodině, přičemž pracuje s širokou škálou dalších profesionálů. Během omezené doby poskytuje dítěti stabilní, láskyplné, rodinné prostředí, přičemž řeší vzniklá traumata, zdravotní stav a celkový vývoj dítěte. Následně pěstoun připravuje dítě na návrat do biologické rodiny nebo do náhradní dlouhodobé péče, a to vše během zákonem stanovené doby 1 roku.

V závěru této kapitoly ve stručnosti popíšeme, jak takový průběh neboli koloběh pěstounské péče na přechodnou dobu funguje, a to na základě následujícího schématu.

Obrázek 2 - Koloběh pěstounské péče na přechodnou dobu

(©Dobrá rodina, 2023)

Po úspěšném absolvování procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu včetně odborných příprav jsou žadatelé zařazeni do evidence pěstounů. Po zařazení do evidence pěstounů následuje období **pohotovosti**, ve kterém již očekávají telefonát z OSPOD a připravují se na příjem dítěte. Ve fázi **přijetí dítěte** je důležité si stále připomínat, že jde pouze o přechodnou péči a že završením této péče je úspěšné předání dítěte buďto zpět biologické rodině nebo rodině náhradní. Dítě si nejčastěji přebírají pěstouni z porodnice nebo jim ho doveze soudní vykonavatel. Samotný průběh **péče o dítě** je pak velmi individuální a probíhá nepřetržitě celé dny. Obvykle se zde musí zajistit všechny lékařské prohlídky a popřípadě další odborná vyšetření. Dále je důležité po celou dobu péče vést o dítěti potřebnou dokumentaci, která bude sloužit následné rodině a v dospělosti dítěti samotnému. Předposlední fází je **předávání dítěte**. Před tím, než dítě pěstouni předají nové či biologické rodině, probíhají s nimi pravidelná osobní setkání. Samotné předávání dítěte je „radostnou událostí“ jelikož se pro dítě podařilo najít dlouhodobou a stabilní rodinnou péči. To však neplatí pro situace, kdy musí být dítě umístěno do péče ústavní. Po předání dítěte a před přijetím dítěte dalšího má pěstoun období **regenerace**. Během této doby se vyrovnává s odchodem dítěte a zároveň se připravuje na dítě další. Také má v této fázi čas pro sebe a může si vyřídit záležitosti, které s dítětem v péči nestihl nebo si pouze dopřát potřebný odpočinek (©Dobrá rodina, 2023).

Celý proces je samozřejmě mnohem obsáhlejší, ale pro účely této bakalářské práce není potřeba jej podrobněji rozepisovat, neboť nás zajímá především to, co tomuto koloběhu předchází, což bude blíže popsáno ve druhé kapitole naší práce.

1.2 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je garantovaná a pečlivě monitorována ze strany státu, který formou dávek přispívá na hmotné zabezpečení dítěte a na finanční odměnu osobám, které se dítěte ujaly a osobně o něj pečují. Dávky pěstounské péče byly dříve řízeny zákonem o státní sociální podpoře, ale od roku 2013 je upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně část pátá hlava II – Dávky pěstounské péče (Pazlarová, 2016). Proces podání žádosti o dávky, rozhodnutí o tom, zda pěstoun má či nemá nárok a případné vyplácení dávek spadá do kompetencí Úřadu práce ČR. Jedná se o dávky tzv. netestované, což znamená, že nejsou závislé na výši příjmů pěstounské rodiny. Nárok na dávky vzniká pěstounovi a svěřenému dítěti v měsíci, ve kterém nabyl rozsudek soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče právní moci. Ta zaniká uplynutím 1 roku (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje těchto pět dávek pěstounské péče:

- odměna pěstouna,
- příspěvek při pěstounské péči,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla (Česko, 1999).

Jak již bylo výše zmíněno, od novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí roku 2022 je nově pěstounská péče rozlišována, a to především s ohledem na dávky pěstounské péče, na péči zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Dále tato novela přinesla změny v oblasti zaopatřovacího příspěvku pro mladé dospělé, kteří opouštějí pěstounskou péči.

První dávku pěstounské péče představuje **odměna pěstouna**. Ta náleží osobě poskytující zprostředkovanou dlouhodobou pěstounskou péči, předpěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu. V případě, že jde o nezprostředkovanou pěstounskou péči, náleží tato odměna pěstounovi pouze tehdy, pokud pečuje alespoň o 3 děti anebo o 1 dítě, které je závislé na péči druhé osoby ve II. – IV. stupni závislosti. V ostatních případech musí zažádat příbuzenský pěstoun krajskou pobočku ÚP, která s ohledem na sociální, majetkové a zdravotní poměry posoudí, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele. Odměna pěstouna představuje pro pěstouna jakousi mzdu za poskytování osobní péče svěřeným dětem a stejně tak jako ze mzdy se z ní odečítá záloha na daň z příjmu a sociální i zdravotní

pojištění. Pokud jsou pěstouny oba manželé, náleží tato dávka pouze jednomu z nich. Výše dávky je vázána na koeficient minimální mzdy, který se odvíjí od počtu svěřených dětí do péče a popřípadě od stupně jejich závislosti na péči jiné osoby (Česko, 1999).

V případě pěstouna na přechodnou dobu činí výše měsíční odměny 1,8násobek minimální mzdy (18 900 Kč) při péči o jedno dítě, a to i v době, kdy o žádné dítě nepečuje. V případě, kdy pečuje o více dětí nebo o dítě, které vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby se násobek minimální mzdy zvyšuje (©Dobrá rodina, 2023).

Příspěvek při pěstounské péči je určen pěstounům poskytující nezprostředkovanou formu péče. Nenáleží tedy pěstounům na přechodnou dobu, jelikož tam je péče vždy zprostředkovaná. Její výše se odvíjí od počtu svěřených dětí, jejich zdravotního stavu a násobku životního minima. Jde-li o prarodiče či praprarodiče dítěte je násobek životního minima nižší, a to z důvodu, že mají dle občanského zákoníku k vnoučatům či pravnoučatům vyživovací povinnost. Z této dávky pěstouni neodvádí sociální a zdravotní pojištění ani daň z příjmu, tudíž není pěstoun sociálně a zdravotně pojištěn a musí to vyřešit jinými způsoby (©MPSV, 2024).

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázovou dávkou, která slouží na pokrytí nutných nákladů při příchodu dítěte do pěstounské péče, jako je např. oblečení nebo školní pomůcky. Vyplácí se pěstounovi na konkrétní dítě pouze jednou a u pečující osoby, které bylo svěřeno dítě na přechodnou dobu nesmí výše příspěvků při převzetí dítěte přesáhnout 40 tisíc korun v období posledních 12 měsíců. Pokud jde o dítě do 6 let věku činí výše příspěvku 10 800 Kč, ve věku 6-12 let dítěte 12 150 Kč a od 12 do 18 let věku dítěte 13 500 Kč (Česko, 1999).

Nárok na dávku **příspěvek na úhradu potřeb dítěte** náleží nezaopatřenému dítěti, které je svěřeno do pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu nebo péče předpěstounské. Dávka je vyplácena pečující osobě a slouží převážně pro uspokojování běžných každodenních potřeb svěřeného dítěte. I po zániku pěstounské péče, tedy po dosažení 18 let dítěte má na dávku stále dítě nárok a to do 26 let, pokud trvale i nadále žije s osobou, která o něj do dosažení dospělosti pečovala. Výše příspěvku, která je stanovena zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, se odvíjí vždy od věku dítěte, popřípadě dle jeho stupně závislosti na péči jiné osoby (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018). Výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte uvádíme v následující tabulce platné k 1. 1. 2024.

Tabulka 1 - Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte

Dítě ve věku	Žádný stupeň závislosti	I stupeň závislosti	II stupeň závislosti	III stupeň závislosti	IV stupeň závislosti
do 6 let	6 290 Kč	6 500 Kč	7 750 Kč	8 240 Kč	8 940 Kč
6-12 let	7 750 Kč	7 895 Kč	9 500 Kč	10 130 Kč	10 970 Kč
12-18 let	8 870 Kč	9 010 Kč	10 900 Kč	11 595 Kč	12 155 Kč
18-26 let	9 220 Kč	9 430 Kč	11 315 Kč	12 015 Kč	12 575 Kč

(Česko, 1999)

Poslední dávkou je **příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla**, který náleží pěstounovi, který pečuje o více než 3 děti a jedná se opět o dávku jednorázovou. Příspěvek se poskytuje až do 70 % pořizovací ceny, maximálně však do výše 100 000 Kč, a to buď na nákup, nebo opravu motorového vozidla. Během 10 let nesmí tato celková částka přesáhnout u pečující osoby 200 000 Kč. Pokud osoba do 5 let motorové vozidlo prodá, daruje, použije k výdělečné činnosti nebo již nevykonává pěstounskou péči (výjimku tvoří zdravotní důvody), musí vyměřenou částku z příspěvku na zakoupení motorového vozidla vrátit (Česko, 1999).

Vedle těchto dávek náleží mladým dospělým po zániku pěstounské péče **zaopatřovací příspěvek**, a to buď jednorázový (28 750 Kč), nebo opakující se. Příspěvek opakující se činí 17 250 Kč měsíčně a může být nezaopatřenému dospělému vyplácen až do 26 let. Jednou z podmínek je spolupráce se sociálním kurátorem, který jim na jejich žádost zpracuje individuální plán, o jehož vypracování musí mladý dospělý zažádat nejdříve půl roku před dosažením zletilosti (©MPSV, 2024). Nárok na přiznání uvedených dávek je jedním z práv pěstounů, kterými se budeme i s povinnostmi zabývat v následující podkapitole.

1.3 Práva a povinnosti pěstounů

Jak již bylo zmíněno výše, pěstounem se rozumí náhradní pečovatel nikoli náhradní rodič, který dle občanského zákoníku musí skýtat záruky řádné péče o dítě, mít trvalé bydliště na území ČR a souhlasit se svěřením dítěte do jeho péče (Česko, 2012). Vedle definice pěstouna dále občanský zákoník vymezuje některá práva a povinnosti pěstounů, ovšem blíže se jim věnuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně část pátá, hlava I – Práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče.

Nejprve si zde rozebereme jednotlivá práva pěstounů, která jim především umožňují lépe naplňovat jejich povinnosti. Tato práva pěstoun vykonává vůči svěřeným dětem, jejich biologickým rodičům nebo vůči výkonným státním orgánům.

Prvním právem, které si uvedeme, je **právo na osobní péči o dítě, které je zároveň i povinností**, neboť je pěstoun povinen a oprávněn o svěřené dítě osobně pečovat. Jestliže má pěstoun právo mít dítě u sebe, každodenně o něj pečovat a poskytovat mu ochranu, nemůže mu nikdo, ani biologičtí rodiče, dítě odebrat. Jestliže rodiče dítěte mají pocit, že již není důvod k pěstounské péči, mohou zažádat soud o přezkoumání a na základě soudního rozsudku převzít dítě opět do své péče. Pokud by však někdo dítě zadržoval neoprávněně, pěstoun má právo vymáhat si dítě zpět. Dalším **právem a opět zároveň i povinností pěstouna je vykonávání dohledu nad svěřeným dítětem a jeho výchova**. Na výchovu dítěte jako takovou nemá právo jen pěstoun, ale náleží i nadále biologickým rodičům dítěte. Vůči rodičům má pěstoun povinnost informovat je o všech důležitých záležitostech, a to z důvodu, aby mohli uplatnit svá rodičovská práva, která jim i nadále ve vztahu k dítěti zůstávají. Jak bylo nyní nastíněno, je **právem pěstouna vykonávat přiměřená práva a povinnosti rodičů**. Jelikož pěstoun není rodičem dítěte, nemůže vykonávat rodičovská práva v plném rozsahu, ale pouze v rozsahu přiměřeném. Pěstoun nesmí zasahovat nad míru do rodičovských práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, avšak jestliže nahrazuje osobní péči rodičů, musí mu některá z těchto práv a povinností náležet pro výkon pěstounské péče též. Práva pěstounů stejně tak jako práva rodičů mohou být soudně rozšířena či omezena, a to z důvodu, že soud musí jednat vždy v zájmu nezletilého. Dále je **právem pěstouna rozhodovat o běžných záležitostech dítěte při zastupování a správě majetku**, a to pouze v otázkách každodenního života a v běžném rozsahu jeho majetku. O podstatnějších otázkách ohledně jmění nebo významnějších záležitostech dítěte rozhodují jeho biologičtí rodiče nebo soud. Jestliže má pěstoun nebo rodič pocit, že ten druhý nejedná v zájmu dítěte nebo mezi nimi panují neshody např. při výběru školy, mohou takovou záležitost nechat na rozhodnutí soudu, kdy návrh podává pěstoun, rodič nebo samotné dítě. Předposledním právem pěstounů je **právo na poskytnutí nehmotné pomoci a podpory**, kterou by jim měla zajišťovat jejich doprovázející organizace nebo OSPOD. Dohoda o výkonu pěstounské péče, kterou pěstoun podepisuje s krajským úřadem, obecním úřadem či obecním úřadem s rozšířenou působností by měla upravovat výkon těch práv, které zákon vymezuje ve velmi obecné rovině (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

Jedná se o zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který říká, že pěstoun má právo na:

- poskytnutí krátkodobé pomoci při péči o svěřené dítě, pokud z vážných důvodů (nemoc, narození dítěte, úmrtí blízké osoby) nemůže o dítě pečovat,
- poskytnutí dlouhodobé pomoci při celodenní péči o svěřené dítě od 2 let v rozsahu min. 14 kalendářních dnů za rok, přičemž pěstoun může tento volný čas využít na cokoli,
- zprostředkování psychologické, terapeutické či jiné odborné pomoci min. jednou za 6 měsíců na podporu pěstouna či celé rodiny vzhledem k náročnosti této profese,
- zprostředkování či zajištění bezplatného vzdělávání pro rozšíření znalostí a dovedností, což je zároveň i jednou ze zákona vymezených povinností pěstouna,
- pomoc při plnění povinností v souladu s IPOD (Česko, 1999).

Posledním právem pěstouna, které zde zmíníme, je **právo na finanční podporu**, tedy právo na přiznání dávek pěstounské péče, kterými jsme se zabývali v předchozí kapitole. Můžeme sem však ještě zahrnout nároky neboli práva pěstouna v oblasti sociálního zabezpečení. Pěstoun je v zákoníku práce a předpisech týkající se sociálního zabezpečení považován za rodiče dítěte, tudíž má nárok na mateřskou dovolenou v rozsahu 22 týdnů (31 týdnů při převzetí dvou a více dětí), a to maximálně do dosažení 1 roku dítěte. Po tuto dobu pěstounské rodině náleží dávka nemocenského pojištění, a to peněžité pomoci v mateřství. Po skončení mateřské dovolené má pěstoun nárok na rodičovskou dovolenou a čerpání rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte ve výši 350 tisíc, což je jedna z dávek státní sociální podpory. Na tuto dávku však nemá nárok pěstoun na přechodnou dobu (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

V samotném závěru této kapitoly se budeme věnovat **povinnostem pěstounů**, přičemž jsme již některé nastínili během popisu práv, jelikož s nimi často úzce souvisí. Základní povinností pěstouna je zajistit dítěti podmínky pro jeho zdravý všestranný vývoj a zajistit mu kvalitní vzdělání a výchovu. Dále má pěstoun **povinnost udržovat dítě ve styku s jeho biologickou rodinou** či jeho blízkým okolím. Toto se netýká pouze osobního kontaktu, ale i poskytování informací o biologické rodině a zpracování osobního příběhu dítěte. Jestliže dle pěstouna osobní styk dítěti neprospívá, nebo se nemůže s biologickou rodinou domluvit na podmínkách, má právo stejně tak jako rodič obrátit se na soud a podat návrh pro upravení podmínek styku. Také je povinností pěstouna, jak jsme již zmiňovali výše, oznamovat

rodičům jakožto zákonným zástupcům dítěte všechny podstatné záležitosti, o kterých nesmí sám pěstoun rozhodovat. Mezi další povinnosti pěstouna řadíme **povinnost rozšiřovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě** v zákonně stanoveném rozsahu 24 hodin během 12 po sobě jdoucích měsíců. Tato povinnost souvisí s již vymezeným právem pěstouna na poskytnutí bezplatného povinného vzdělávání. Doprovodná organizace má zajistit, aby toto školení bylo pro každého pěstouna dle individuálních potřeb smysluplné a přínosné. Předposlední **povinností je umožnit sledování plnění dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí**. Subjekt, se kterým pěstoun uzavřel Dohodu, sleduje plnění jeho práv a povinností. Zaměstnanec tohoto subjektu označovaný jako klíčový či doprovázející pracovník pravidelně navštěvuje pěstounskou rodinu a každého půl roku informuje o výkonu pěstounské péče příslušný OSPOD. Zároveň i OSPOD má povinnost navštěvovat rodinu a vyhotovit o tom vždy písemný záznam. Při neumožnění plnění těchto povinností ze strany pěstouna mu hrozí výpověď ze strany subjektu, se kterým dohodu uzavřel (Striová, 2015).

2 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Proces zprostředkování NRP je ukotven především v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně část třetí, hlava IV. Dle tohoto zákona spočívá zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu v několika aspektech, které jsou v kompetenci jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany.

Prvním důležitým orgánem je **obecní úřad s rozšířenou působností**, který v rámci procesu zprostředkování plní následující úkoly:

- vyhledávání a vedení dokumentace dětí, kterým je potřeba zajistit NRP,
- vyhledávání uchazečů vhodných stát se náhradními pečovateli,
- poskytování poradenské pomoci uchazečům,
- přijímání žádostí o zařazení do evidence žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Druhým stěžejním orgánem SPO je **krajský úřad**, do jehož kompetencí patří:

- vedení evidence dětí, kterým je potřeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí,
- vedení evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu a vedení evidence osob, které ji mohou vykonávat,
- zajišťování odborné přípravy osobám vhodných stát se náhradními pečovateli,
- provádění odborného posuzování pro zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu,
- rozhodování o zařazení či vyřazení pěstouna do/z evidence osob, které mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat (Česko, 1999).

Pro účely naší práce chápeme zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu jako proces, kterým si musí potencionální pěstoun projít, než se oficiálně stane pěstounem a bude mu moct být dítě do jeho péče svěřeno.

V roce 2013 skokově narostl počet zájemců o pěstounskou péči a žádost si v té době podalo 1 756 žadatelů (©MPSV, 2014). Od té doby dochází každým rokem k jejich poklesu, za minulý rok bylo evidováno pouze 597 zájemců o pěstounskou péči, z nichž 200 žádalo o pěstounskou péči na přechodnou dobu (©MPSV, 2024). Nicméně podání žádosti

představuje pouze začátek celého procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. V následujících podkapitolách budou podrobně rozebrány jednotlivé kroky, kterými musí žadatel projít před samotným přijetím dítěte do péče. Druhá kapitola naší práce se tedy věnuje celému procesu zprostředkování pěstounské péče, přičemž výsledkem tohoto procesu je zařazení žadatele do evidence pěstounů na přechodnou dobu.

2.1 Podání žádosti a činnost OSPOD

Před samotným zahájením procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu je nezbytné, aby sami potencionální zájemci učinili po dlouhodobé a pečlivé úvaze rozhodnutí, zda jsou skutečně schopni přijímat děti do své péče, jelikož se často jedná o děti se sociálním, mentálním či zdravotním handicapem. Jedním způsobem, jak mohou sami zájemci zjistit, zda mají pro výkon role pěstouna vhodné předpoklady je test *Pověz mi zrcadlo*, který uvádíme v příloze I (Gabriel a Novák, 2008).

Když zájemci dojdou k závěru, že opravdu chtějí patřit mezi pěstouny na přechodnou dobu, je nezbytné začít podnikat určité kroky, kdy prvním krokem je podání žádosti na předepsaném tiskopise. Zájemci mají dvě možnosti, kam se s podáním žádosti obrátit, a to na základě jejich trvalého bydliště. První variantou je obecní úřad s rozšířenou působností neboli městský úřad a v případě druhém, kdy jde o větší město je to magistrát. V obou případech se však žádost podává na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde se jich ujme konkrétní sociální pracovník pověřený agendou náhradní rodinné péče. Tento klíčový pracovník bude žadatele doprovázet po celou dobu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu a následně i po celou dobu její realizace (Gabriel a Novák, 2008). Dle Pazlarové (2012) je důležitý prvotní kontakt, při kterém by se zájemci měli cítit vítání, měl by být oceněn jejich zájem a také by měly být poskytnuty základní informace včetně odpovědí na veškeré dotazy. V případech, kdy je prvotní kontakt offline formou, mají sociální pracovníci reagovat na veškeré dotazy co nejdříve, zaslat informační materiály a co nejdříve uskutečnit osobní setkání.

Při podání žádosti pracovnice OSPOD provede s žadatelem rozhovor, jehož cílem je získat informace o jejich motivaci, očekáváních a domluvit se s nimi na provedení sociálního šetření v domácnosti. K samotné žádosti je třeba vyplnit **Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu** vytvořený MPSV. Tento dotazník je členěn do čtyř částí (A-D) a je mnohem podrobnější a rozsáhlejší než žádost samotná. První část tvoří údaje o žadateli/žadatelce, kde

jsou zjišťovány osobní údaje žadatele, jeho vzdělání, zaměstnání, zájmy, zkušenosti s péčí o dítě, zdravotní stav a informace o rodinných a partnerských vztazích. Ve druhé části se dotazník zaměřuje na údaje o dětech, kde žadatel vyplňuje informace o vlastních dětech včetně jejich osobních údajů a zdravotního stavu. Předposlední část dotazníku se věnuje údajům o domácnosti, kde žadatel vyplňuje bytové poměry, lokalitu místa bydliště a finanční situaci. V závěru se zaměřuje na představy a očekávání žadatelů ohledně budoucího dítěte, kde mají možnost vyjádřit své představy a připravenost na péči o dítě (©MPSV, 2013).

Současně s podáním žádosti a vyplněním dotazníku zakládá sociální pracovnice spisovou dokumentaci žadatele. Tento spis musí obsahovat kromě žádosti a dotazníku následující dokumenty, které stanovuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (§ 21):

- **doklad o státním občanství** nebo o povolení k trvalému pobytu na území ČR (kopie občanského průkazu, cestovního pasu či povolení k pobytu)
- **opis z evidence rejstříku trestů**, který vyžaduje obecní úřad s rozšířenou působností
- **zprávu o zdravotním stavu** od praktického lékaře, kterou dokládá sám žadatel a následně ji ještě přezkoumá posudkový lékař z krajského úřadu
- **údaje o ekonomických poměrech** doložené potvrzením o příjmech či daňovým přiznáním
- **údaje o sociálních poměrech** získané na základě provedeného sociálního šetření v domácnosti pracovníkem OSPOD
- **písemný souhlas s tím, že OSPOD zprostředkující pěstounskou péči je oprávněn:**
 - zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí
 - kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně skutečností uvedených ve spise
- **písemný souhlas žadatele s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny**
- **vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování pěstounské péče**
- **vyjádření subjektu, který není příslušný k vedení spisové dokumentace o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče** (Trnková, 2018).

Takto vyhotovený kompletní spis, konkrétně jeho kopie, postupuje dále krajskému úřadu, který provede odborné posouzení žadatele. K předání spisu dochází obvykle v období dvou až tří měsíců od podání žádosti (Gabriel a Novák, 2008).

2.2 Odborné posouzení

Na základě přijetí spisové dokumentace žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu provádí příslušný krajský úřad odborné posouzení, jehož výsledky jsou zásadní při rozhodování o zařazení žadatele do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí odborné posouzení žadatele zahrnuje: posouzení osobnosti žadatele, zhodnocení odborné přípravy k přijetí dítěte včetně speciální přípravy u pěstouna na přechodnou dobu, vyjádření dětí žadatele a jejich schopnost dítě přijmout, bezúhonnost všech osob žijících v domácnosti a u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu zahrnuje posouzení jejich schopnosti péče o děti vyžadující speciální péči a spolupráci s biologickými rodiči (Česko, 1999). Přestože krajský úřad posuzuje žádost komplexně, v odborné literatuře se odborné posouzení dělí na zdravotní, bezúhonnosti a psychologické.

Odborné posouzení bezúhonnosti krajský úřad provádí na základě popisu z trestního rejstříku, který poskytuje veškeré informace o trestní minulosti žadatele. Na rozdíl od výpisu z trestního rejstříku umožňuje opis vidět i činy, které se ve výpise již neobjevují. Odborné posouzení bezúhonnosti je prováděno nejen u samotného žadatele, ale také u všech členů žijících ve společné domácnosti. Dříve byli žadatelé s trestní minulostí obvykle automaticky vyřazováni, avšak v současnosti se závažnost trestného činu, za který byla osoba odsouzena posuzuje individuálně. Tento proces zahrnuje odborné vyjádření psychologa, který hodnotí možné riziko, které by z minulého trestního jednání mohlo vzejít (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

Odborné posouzení zdravotního stavu žadatele, a to po stránce duševní, tělesné a smyslové provádí posudkový lékař krajského úřadu. Tito lékaři k posouzení využívají lékařské zprávy od praktického lékaře a dalších odborníků, pokud je žadatel v jejich péči. Zdravotní stav je vždy posuzován individuálně a za žádných okolností by neměl žadateli bránit ve výkonu celodenní a řádné péče o dítě. Posudkový lékař může k posouzení zdravotního stavu žadatele požádat o nahlédnutí do zpráv z psychologického šetření či sociálního šetření v domácnosti. Dále je potřeba si vyžádat psychiatrické vyšetření, jestliže byl žadatel v posledních 5 letech v péči psychiatra. Žadatelé, kteří mají psychicky nebo fyzicky omezenou výkonnost kvůli které by byla omezena výchova a péče o dítě, nebo

žadatelé kteří by kvůli svému onemocnění ohrožovali zdravý vývoj jedince, případně žadatelé, kteří nejsou schopní dostatečné výchovy a jsou společensky problematičtí, nejsou posudkovým lékařem do zařazení evidence doporučení (Pazlarová, 2012). Trnková (2018) dále uvádí, že žadatel s vážným onemocněním či nevléčitelnou chorobou je vzhledem k účelu pěstounské péče – zajistit nezletilému stabilní rodinné prostředí, vyloučen z procesu zprostředkování vždy.

Odborné posouzení psychického stavu, které je součástí procesu hodnocení schopnosti jedince vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, je prováděno psychologem krajského úřadu. Toto posouzení zahrnuje analýzu osobnosti, psychického stavu, schopnosti výchovy dětí, motivace pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, rodinných a partnerských vztahů, náboženství a dalších relevantních okolností. Součástí odborného posouzení mohou být také názory dětí žadatele jsou-li toho schopny či vyjádření partnera. Do závěrečného psychologického posouzení je zahrnuto i hodnocení absolvování odborných příprav před přijetím dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018). Gabriel a Novák (2008) dodávají, že v současné době probíhá absolvování odborných příprav před psychologickým vyšetřením čemuž tak nebylo vždy. Před novelou zákona roku 2006 žadatelé nejdříve podstoupili psychologické vyšetření a na základě výsledků psycholog krajského úřadu posoudil, zda je žadatel vhodný pro zařazení do evidence či nikoli. Teprve poté následovala realizace odborných příprav, a to pouze pro vhodné žadatele.

2.3 Rozhodnutí o vhodnosti žadatelů

Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí (§22 odst. 6) musí krajský úřad po ukončení odborného posouzení neprodleně rozhodnout o tom, zda je žadatel vhodný a může být zařazen do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Jestliže během procesu zprostředkování zjistí krajský úřad závažné důvody, které by žadateli bránily v řádné péči o dítě, může tuto žádost v jakékoli fázi procesu zamítnout (Česko, 1999).

Po dokončení odborného posouzení a absolvování odborných příprav je krajský úřad pověřen vyhodnocováním a shromažďováním relevantních podkladů nutných pro vydání rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence. Krajský úřad má povinnost zajistit dostačující okruh podkladů a informací, které umožní adekvátní posouzení situace. U každé žádosti tedy krajský úřad individuálně posuzuje, jaké podklady budou postačující ke zjištění stavu věci.

Při rozhodování o zařazení žadatele do evidence krajský úřad zpravidla pozve žadatele na osobní jednání, během něhož jsou posouzeny jejich schopnosti a další rozhodující aspekty. Během tohoto setkání je realizováno i psychologické posouzení žadatelů (Jihomoravský kraj, ©2022). I přesto, že bude již pravomocně rozhodnuto o zařazení žadatele do evidence, krajský úřad má právo provést opětovné posouzení vhodnosti osoby v evidenci po celou dobu vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

V některých případech může již sociální pracovník OSPOD při sociálním šetření identifikovat závažné skutečnosti bránící žadatelům v poskytnutí vhodné péče o dítě. I přesto postoupí spis krajskému úřadu, přičemž tyto zjevné nedostatky jsou ve spise uvedeny. Pokud krajský úřad dospěje k závěru, že žadatel není vhodný pro výkon role pěstouna na přechodnou dobu, nebude žadatel absolvovat ani psychologické posouzení, ani odborné přípravy a jeho žádost bude rovnou zamítnuta (Pazlarová, 2012).

Cílem celého procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu je zajistit dítěti v evidenci vhodnou pečující osobu pro náhradní rodinnou péči. Základním pravidlem takového výběru je, že hledáme vhodnou osobu k dítěti, nikoli vhodné dítě pro pečující osobu (Trnková, 2018).

3 POVINNÉ PŘÍPRAVY A VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PŘECHODNOU DOBU

Vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče představuje pro pěstouny důležitý prvek. Před přijetím dítěte do péče pěstouni obvykle disponují základními znalostmi, avšak vzhledem k náročnosti přechodné pěstounské péči je nezbytné tyto znalosti dále prohlubovat. K tomuto účelu slouží povinné odborné přípravy, jež jsou nedílnou součástí procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. Jakmile jsou žadatelé v rámci tohoto procesu schválení k výkonu této péče a zařazení do evidence osob vhodných k jejímu výkonu, nastává jim povinnost průběžného vzdělávání. Vzhledem k individualitě každého dítěte je potřeba neustále zdokonalovat své dovednosti a znalosti, a to zejména s ohledem na poskytování kvalitní péče dítěti. Jak jsme již naznačili, edukaci pěstounů na přechodnou dobu dělíme na povinnou odbornou přípravu **před přijetím dítěte** do péče a na průběžné vzdělávání **po přijetí dítěte** do péče.

3.1 Odborné přípravy žadatelů o PPPD

Absolvování odborných příprav v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu je jednou z povinností pěstounů teprve od roku 2006, kdy byla ustanovena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Ovšem až do vydání vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost roku 2013, nebylo nijak jednotně stanoveno, jaká by měla být podoba odborných příprav a jaká témata by měla být obsahem (Sychrová, 2015). V současné době vyhláška vymezuje následující tematické okruhy, které odborné přípravy zahrnují:

- sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte, včetně potřeb specifických skupin dětí, zejména jiného etnika, se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání nebo zanedbávání, a dalších zvláště zranitelných skupin dětí,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikaci s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,

- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb a zajištění péče o zdraví dítěte,
- styk dítěte s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- práci s dětmi žijícími s žadatelem zahrnující vysvětlení smyslu NRP a jejích forem, důležitosti rodiny, procesu a principů zprostředkování náhradní rodinné péče,
- identitu dítěte v náhradní péči.

U žadatelů o **pěstounskou péči na přechodnou dobu odborná příprava dále** obsahuje:

- dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte
- proces předání dítěte
- obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte (Česko, 2012).

Dále je ve vyhlášce stanovena forma odborných příprav, která může být buďto individuální nebo skupinová. **Individuální forma** odborných příprav se zaměřuje především na sebepoznání a osobní reflexi, zahrnující motivaci k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, pochopení fungování rodiny, mapování sociálních vazeb a očekávání spojených s péčí o svěřené dítě. Naopak **skupinová setkání** se zaměřují na získání znalostí a dovedností nezbytných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato setkání pokrývají témata jako náhradní rodinná péče, právní rámec, vývojové potřeby dětí, jejich práva a podpora při jejich uplatňování, stejně jako práva a povinností biologických rodičů a samotných pěstounů. Tato skupinová setkání jsou určena všem žadatelům o náhradní rodinnou péči, tedy žadatelům o adopci, o dlouhodobou pěstounskou péči a žadatelům o pěstounskou péči na přechodnou dobu (Česko, 2012).

Zajištění odborných příprav spadá do kompetencí příslušného krajského úřadu, který má možnost realizovat je samostatně za pomoci externích pracovníků nebo ji svěřit třetí straně, kterou je zisková či nezisková organizace (Pazlarová, 2012). Časový rozsah příprav však již není v kompetenci krajského úřadu, ale je stanoven zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Odborné přípravy jsou stanovené na 48 hodin pro žadatele o osvojení a dlouhodobou pěstounskou péči, pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu je časový rámec rozšířen na 72 hodin. Tento delší časový rozsah je odůvodněn nutností spolupráce s biologickými rodiči dítěte, náročným procesem odebrání dítěte a potřebou se vyrovnat s krátkodobostí péče a střídáním dětí. Tyto aspekty pěstounské péče na přechodnou dobu jsou mimořádně náročné a vyžadují důkladnou přípravu (Sychrová, 2015).

Vávrová et al. (2012) dělí odborné přípravy na **základní** a **nástavbové**, přičemž nástavbové jsou určeny právě žadatelům o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Struktura základní odborné přípravy je následující. V prvním kroku žadatelé absolvují vstupní osobní schůzku, při které s nimi klíčová sociální pracovnice vede pohovor pro zjištění co nejdetailnějších informací. Následuje teoretická příprava skupinovou formou, ve které jsou probírány jednotlivé okruhy stanovené vyhláškou, které jsme vymezili výše. V závěru se koná opět osobní schůzka, která především slouží k sebereflexi žadatelů, zhodnocení příprav, a to včetně zhodnocení jejich vlastní připravenosti. Také jsou zde probírány definitivní představy o dítěti, které jsou schopni do své péče žadatelé následně přijmout. Tato závěrečná fáze se týká i žadatelů o přechodnou pěstounskou péči. Ti však před závěrečným pohovorem musí absolvovat nástavbové odborné přípravy. Cílem této nástavby je příprava zájemců na celou rodinnou situaci přijatého dítěte včetně vyhlídek do budoucna a dále příprava na časté odebírání dětí z péče do nového prostředí. Pro efektivní připravenost kolektiv autorů uvedl doporučená témata, která se zaměřují na: seznámení se s PPPD a její problematikou, ujasnění motivace a vlastní identity, zvládnání emocí, efektivní komunikaci a řešení konfliktů včetně manipulace, nastavení vlastních hranic, osobnost dítěte a jeho životní příběh včetně biologické rodiny, adaptaci dítěte, přechodnost péče a spolupráci s ostatními institucemi. Tyto témata jsou důležité vzhledem k tomu, že na pěstouny na přechodnou dobu budou v rámci péče kladeny mnohem větší nároky.

Účast na přípravách je velmi důležitá, neboť žadatelům poskytuje řadu informací pro výkon co nejkvalitnější péče o dítě. Neposkytuje však pouze potřebné znalosti, ale vede také žadatele k uspořádání si myšlenek o představě přijetího dítěte. V rámci odborných příprav mohou žadatelé dojít k závěru, že si například nedokážou představit péči o zdravotně postižené dítě či dítě jiného etnika. V ojedinělých případech může dojít k uvědomění si přecenění sil a změnění názoru, kdy žadatelé z procesu zprostředkování zcela odstoupí. Rovněž jsou odborné přípravy důležité z hlediska posouzení vhodnosti žadatele a zařazení jej do evidence. Během různých situacích si pracovníci mohou o žadatelích vytvořit celkový obraz o jejich připravenosti a schopnosti pečovat o dítě (Pazlarová, 2012).

Pazlarová (2012) dále uvádí, že v rámci odborné přípravy je také důležitý multidisciplinární přístup. Aby byly přípravy co nejkomplexnější měli by na nich participovat nejrůznější odborníci. Nejčastěji se příprav účastní psycholog a sociální pracovník, avšak bylo by vhodné zařadit i další odborníky, např. zdravotníky, právníky, pracovníky z úřadu práce či zkušené dlouholeté pěstouny. Dále Gabriel a Novák (2008) uvádějí, že by během

odborných příprav neměly chybět ani praktické interaktivní aktivity, během kterých sami žadatelé aktivně pracují se svými myšlenkami a postoji. Vávrová et al. (2012) doporučují během odborných příprav využívat následující metody: přednášky týkající se teorie včetně technik, které mohou žadatelé využít např. při podpoře vzniku citových vazeb, besedy, skupinové práce, kazuistiky s navrhováním řešení, hraní rolí v zadané situaci, relaxace, ukázky z filmů či předání zkušeností od osob s praxí.

Dle metodického doporučení MPSV k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče by měly odborné přípravy naplnit tři následující cíle:

1. poskytnout žadatelům dostatek odborných poznatků, vzhledem ke specifičnosti NRP,
2. pomoci žadatelům utvořit si konkrétní představu o tom, jak jejich rodina bude fungovat poté, co jim bude dítě svěřeno do osobní péče,
3. získat a následně kvalifikovaně vyhodnotit informace o chování a prožívání žadatelů v souvislosti s přijetím dítěte do péče (Rulíková, 2009).

3.2 Povinné vzdělávání během výkonu PPPD

Oproti uvedeným odborným přípravám v rámci procesu zprostředkování pěstounské péče, které jsou povinné pro všechny žadatele o náhradní rodinnou péči, je toto vzdělávání během péče o dítě povinné pouze pro pěstouny, a to pro dlouhodobé i přechodné (Sychrová, 2015).

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně §47a, který vymezuje práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci, uvádí, že pečující osoby mají povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin za rok. Zároveň vymezuje i s tím související právo osoby pečující na bezplatné zprostředkování nebo zajištění možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti (Česko, 1999). Obsah a zaměření tohoto povinného následného vzdělávání vymezuje vyhláška č. 473/2012. Zvyšování znalostí a dovedností je zaměřeno na získávání nových poznatků a schopností ohledně péče o děti, ohledně specifických skupin dětí (jiného etnika, se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, týrané, zneužívané či zanedbávané), dále ohledně vývoje či vzdělávání dětí, zvládání krizových situací a v poslední řadě je zaměřeno na navrácení dítěte biologické rodině (Česko, 2012).

Kontrolu plnění povinného vzdělávání pěstounů v evidenci provádí doprovázející organizace, se kterou pěstoun uzavřel smlouvu o výkonu pěstounské péče. Cílem této smlouvy je plnit práva a povinnosti pěstouna, tedy i právo a povinnost se vzdělávat. Školení

poskytovaná doprovázející organizací nabízejí širokou škálu forem a témat. Nejčastější a nejpřínosnější formou vzdělávání pro pěstouny je prezenční forma, a to buď v podobě jednodenních seminářů trvajících 6-8, hodin nebo víkendových pobytů. Víkendová setkání zahrnují doprovodný program pro děti a umožňují pěstounům nejen získat nové znalosti, ale také navázat nová přátelství a poskytnout si vzájemnou podporu a sdílení zkušeností. Další formou je online vzdělávací kurz, jehož obsah musí odpovídat tématům a požadavkům vyhlášky. Během kurzu pěstoun rozšiřuje své teoretické znalosti, které jsou na závěr ověřeny testem. Úspěšné absolvování kurzu je potvrzeno a zaznamenáno doprovázející organizací. Poslední formou vzdělávání, kterou zde uvedeme, je samostudium literatury, které je následně prověřeno sociálním pracovníkem a poté zaznamenáno jako důkaz průběžného vzdělávání pěstouna (Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Náš výzkum se zabývá odbornou přípravou a vzděláváním pěstounů na přechodnou dobu, kteří již přípravnou fází procesu zprostředkování pěstounské péče absolvovali a dokážou tak porovnat teoretické přípravy a vzdělávání s praxí.

Pěstouni na přechodnou dobu po přijetí dítěte do své péče čelí různým výzvám, se kterými se musejí vypořádat. Aby byli schopni takové situace řešit, je potřeba odborných příprav a vzdělávání se, ještě předtím, než přijmou své první dítě. Ze zákona je účast na odborných přípravách, které spadají pod krajský úřad jednou z povinností žadatelů o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu a pro následné svěření dítěte do jejich péče (©MPSV, 2023). Krajský úřad žadatelům zajišťuje odborné přípravy ovšem samotná realizace odborných příprav spadá do kompetencí organizací zabývajících se vzděláváním pěstounů, které však nedisponují jednotnou metodikou a může tak docházet k mírným rozdílům. Česká republika zákonem stanovuje pouze časový rozsah odborných příprav fyzických osob vhodných stát se pěstouny, který je uveden v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Dále je stanoven obsah a forma odborných příprav, které nalezneme ve vyhlášce č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Náš výzkum, zkoumající retrospektivně odborné přípravy a vzdělávání z perspektivy pěstounů po přijetí dítěte do jejich péče, má sloužit ke zjištění, jak jsou získané informace v rámci příprav pro pěstouny přínosné a uplatnitelné v následné praxi a dále vést k odhalení oblastí, ve kterých je dle pěstounů potřeba zlepšení.

Takové zkoumání odborných příprav a vzdělávání z pohledu samotných pěstounů, jakožto hlavních aktérů PPPD, může přispět k efektivnější a sjednocenější podobě odborných příprav, které by zároveň odpovídaly skutečným potřebám pěstounů.

4.1 Výzkumné cíle

Za hlavní cíl našeho výzkumného šetření si klademe **porozumět zkušenostem pěstounů na přechodnou dobu, jak retrospektivně pohlíží na proces odborných příprav a vzdělávání po přijetí dítěte**. Zároveň chceme prozkoumat zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním z hlediska emoční a psychické náročnosti výkonu pěstounské péče. Dále chceme odhalit zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním v oblasti vývojových a psychických potřeb dětí. Chceme také popsat

zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním týkající se procesu přijímání a odebírání dětí. Dále zjišťujeme zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním ohledně spolupráce s biologickou rodinou dítěte. Posledním stanoveným cílem chceme odhalit problematické oblasti odborných příprav a vzdělávání očima pěstounů.

4.2 Výzkumné otázky

Na základě výše uvedených výzkumných cílů jsme stanovili tyto výzkumné otázky:

HVO: Jak pěstouni na přechodnou dobu retrospektivně pohlíží na odborné přípravy a vzdělávání po přijetí dítěte?

DVO1: Jaké jsou zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním z hlediska emoční a psychické náročnosti výkonu pěstounské péče?

DVO2: Jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni z hlediska vývojových a psychických potřeb dětí?

DVO3: Jaká je zkušenost pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním týkající se procesu přijímání a odebírání dětí?

DVO4: Jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni na spolupráci s biologickou rodinou dítěte?

DVO5: Jaké oblasti odborných příprav a vzdělávání považují pěstouni za problematické?

4.3 Pojetí výzkumu

Za účelem získání potřebných dat ke zjištění, jak pěstouni retrospektivně pohlíží na proces odborných příprav a vzdělávání po přijetí dítěte do jejich péče, volíme **kvalitativní pojetí výzkumu**, neboť nám jde o získání detailních informací a o hlubší porozumění dané problematice. Klíčovou součástí přípravného procesu jsou samotní pěstouni a je důležité znát jejich zkušenost s odbornými přípravami a zjistit, jaký dopad mělo absolvování odborných příprav na jejich připravenost. Proto se v našem výzkumu zabýváme tím, jak pěstouni odborné přípravy z hlediska jejich obsahu a získaných informací zpětně vnímají a zjišťujeme, zda pro ně byla teoretická příprava dostačující a relevantní vzhledem k následné praxi. Dále se zaměřujeme na klíčové oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu a chceme zjistit, jaké strategie se v rámci odborných příprav pro řešení případných problémů týkajících se emoční a psychické náročnosti výkonu pěstounské péče, vývojových a psychických potřeb dětí, procesu přijímání a odebírání dětí z péče a spolupráce

s biologickou rodinou dítěte pěstouni naučili a jak je uplatňují v praxi. Poslední důvod pro zvolení kvalitativního výzkumu je ten, že chceme zjistit nepokryté oblasti odborných příprav a zjistit, jaká doporučení pěstouni navrhují v rámci odborných příprav a vzdělávání pro lepší připravenost na přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.

4.4 Výzkumný soubor

Náš výzkumný soubor tvoří pěstouni na přechodnou dobu. Dle zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník je pěstoun vymezen jako *pečující osoba, která musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče* (Česko, 2012). Za přechodnou dobu dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí považujeme *dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba* (Česko, 1999).

Statistický dokument Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2023, který pravidelně vydává MPSV uvádí, že pěstounů na přechodnou dobu, kteří mají svěřeno alespoň jedno dítě do péče nebo jsou zařazeni do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu je celkem 869 a během sledovaného období se jejich počet navýšil o 290 pěstounů (©MPSV, 2024).

Pro účely této práce a získání potřebných dat jsme zvolili záměrný výběr výzkumného souboru, u kterého byla stanovena dvě následující kritéria výběru:

1. Celý proces zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu byl již ukončen a pěstoun je veden v evidenci krajského úřadu.
2. Pěstoun má již osobní zkušenost se svěřením alespoň jednoho dítěte do péče.

Náš výzkumný soubor tvoří celkem 5 pěstunek na přechodnou dobu, které odpovídaly výše stanoveným kritériím a byly ochotné se výzkumného šetření zúčastnit. Oslovování pěstunek probíhalo prostřednictvím telefonních hovorů, kdy telefonní číslo, s předchozím souhlasem pěstounky zprostředkoval pracovník OSPOD. Přehled našeho výzkumného souboru uvádíme v následující tabulce.

Tabulka 2 - Výzkumný soubor

	Věk	Kraj absolvování příprav	Rok absolvování příprav	Vzdělávací organizace	Děti v PPPD	Vlastní děti
P1	57	Jihomoravský	2012	Trialog	11	2
P2	50	Jihomoravský	2022	Trialog	2	žádné
P3	59	Jihomoravský	2014	Sdružení pěstounských rodin	9	3
P4	49	Jihomoravský	2013	Sdružení pěstounských rodin	10	1
P5	59	Jihomoravský	2015	Trialog	5	1

4.5 Výzkumná metoda

Výzkumnou metodu, kterou jsme pro naši práci zvolili, tvoří **polostrukturovaný rozhovor** vedený s pěstouny na přechodnou dobu. V rámci kvalitativně orientovaného výzkumu je rozhovor nejvíce využívanou metodou, během které se výzkumník za pomoci otevřených otázek nestandardizovaně dotazuje účastníka výzkumu za účelem získání potřebných dat (Švaříček a Šed'ová, 2014). Polostrukturovaný rozhovor je formou rozhovoru, který je z hlediska příprav náročnější, jelikož výzkumník pro vedení rozhovoru předem stanovuje schéma tazatelských otázek, jejichž pořadí však může zaměňovat nebo rozvíjet doplňujícími otázkami na základě vzniklých okolností (Miovský, 2006).

Před samotným setkáním s pěstouny za účelem realizace rozhovorů bylo sestaveno schéma témat a otázek, které je v souladu s našimi výzkumnými cíli a otázkami. Toto schéma tvoří 6 tematických okruhů (retrospektivní pohled pěstounů na odborné přípravy, emoční a psychická náročnost, vývojové a psychické potřeby dítěte, proces přijímání a odebrání dětí, spolupráce s biologickou rodinou, nepokryté oblasti odborných příprav), které se skládají z 20 tazatelských otázek. Po krátkém obeznámení účastníků s výzkumem, ujištění o anonymitě a získání souhlasu rozhovor nahrávat následovaly úvodní otázky, jejichž cílem bylo získat osobní údaje účastníků a základní informace týkající se absolvování odborných příprav a dosavadního pěstounství (rok absolvování, vzdělávací organizace, počet dětí v péči atd.). Následně přecházíme od informačních otázek k samotnému jádru rozhovoru, konkrétně k prvnímu tematickému okruhu, kde se dotazujeme pěstounů na jejich zkušenost s průběhem a podobou odborných příprav, jejich zhodnocením, přínosem a relativitou získaných znalostí vzhledem k následné praxi. Dále se přesouváme k tematickým okruhům 2-5, kde se ptáme v souvislosti s odbornými přípravami na klíčová témata pěstounské péče

na přechodnou dobu, která odborné přípravy pokrývají. Otázkami zjišťujeme dopad odborných příprav na připravenost pěstounů při řešení případných problémů týkajících se výše zmíněných témat a dále zjišťujeme, jaké strategie se pěstouni naučili a jaká je jejich využitelnost v praxi. Naše otázky dále směřují k poslednímu tematickému okruhu, kde zjišťujeme v rámci odborných příprav oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu, které pěstouni vnímali za nepokryté či nedostatečné obsáhlé, popřípadě v jakých případech a jakým způsobem si museli své znalosti doplňovat sami. V závěru rozhovoru měli pěstouni příležitost sdělit informace, které v průběhu rozhovoru nezazněly, případně měli možnost se na cokoli doptat. Schéma otázek do rozhovoru uvádíme v příloze II.

Před samotnou realizací rozhovorů bylo prostřednictvím telefonních hovorů osloveno 6 pěstounů, přičemž pouze 5 z nich nám rozhovor poskytlo. Každému účastníkovi byl před samotným dotazováním sdělen záměr naší práce a způsob realizace rozhovoru, konkrétně jeho struktura a témata, která budou obsahem. Dále byl každý z účastníků ujištěn, že všechna získaná data budou anonymizována a následně byl požádán o udělení souhlasu ohledně pořízení hlasové nahrávky z důvodu detailního přepisu rozhovoru. Domluva na místě a času setkání pro zrealizování rozhovoru probíhala individuálně na základě časových možností pěstounů. Realizace jednotlivých rozhovorů proběhla během ledna 2024 v domácím prostředí pěstounů a jejich délka se pohybovala okolo 60 minut.

4.6 Způsob zpracování dat

Před samotným zpracováním získaných dat z realizovaných rozhovorů byla nejprve provedena jejich doslovná transkripce. Na základě získaných údajů jsme pro jejich následné zpracování zvolili metodu **zakotvené teorie**, která vede k porozumění souvislostí zkoumaného jevu a následně k formulaci teorie nové. V rámci zakotvené teorie probíhá zpracování získaných dat za pomoci kódování, jehož prostřednictvím data rozebíráme, konceptualizujeme a následně novými způsoby skládáme. Toto kódování dat probíhá ve třech fázích, přičemž první fázi tvoří kódování otevřené, během kterého jsme v rámci našeho výzkumu přiřazovali jednotkám nesoucí význam určité kódy a následně je seskupovali do vyšších řádů tzv. kategorií. Tyto kategorie vznikly na základě podobnosti neboli souvislosti určitých kódů. Během druhé fáze, kterou je axiální kódování, jsme vytvořená data po otevřeném kódování za pomoci propojení kategorií opět uspořádali dohromady novým způsobem, a to za využití paradigmatického modelu. V poslední fázi, tedy v kódování selektivním, jsme stanovili jednu centrální kategorii a zabývali se jejími vztahy vzhledem k ostatním popsaným kategoriím (Strauss a Corbin, 1999).

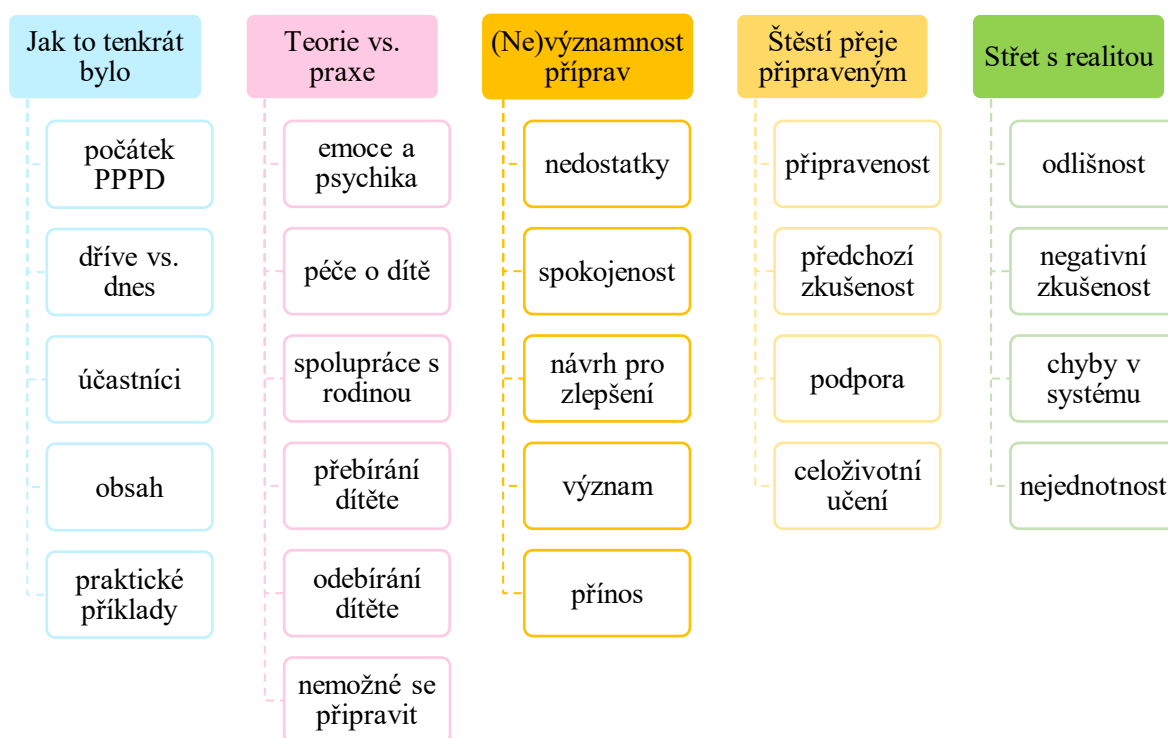
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Tato kapitola slouží ke zpracování dat získaných v rámci našeho výzkumného šetření. Účelem následujících podkapitol je shromážděná data systematicky analyzovat a následně interpretovat s ohledem na stanovené cíle výzkumu. Závěrem chceme nalézt odpovědi na stanovené výzkumné otázky a poskytnou relevantní poznatky tykající se odborných příprav a vzdělávání pěstounů.

5.1 Interpretace kategorií

První fází analýzy bylo již zmíněné otevřené kódování, během kterého byly rozhovory nejprve důkladně pročteny, následně jednotky nesoucí význam zakódovány a poté na základě podobnosti či souvislosti byly jednotlivé kódy seskupeny. Na základě tohoto procesu vznikly následující kategorie:

Obrázek 3 - Schéma kategorií

V následujících podkapitolách budou jednotlivé kategorie analyzovány a interpretovány, díky čemuž můžeme následně postoupit k další úrovni zpracovávání dat. Analýza každé kategorie je opřena o výpovědi pěstunek, které danou problematiku lépe dokreslují. Pro identifikaci jsou výpovědi značeny zkratkou P jako pěstoun a dále číslem 1-5, jak bylo uvedeno v Tabulce 2 – Výzkumný soubor. Detailní přehled výpovědí uvádíme v příloze III.

5.1.1 Kategorie Jak to tenkrát bylo

V první vzniklé kategorii se zaměřujeme na analýzu a interpretaci odborných příprav od samotného základu, především z hlediska její formy a obsahu. Vzhledem k tomu, že většina účastníků našeho výzkumného souboru absolvovala, s výjimkou jednoho případu, odborné přípravy v počátcích PPPD v rámci jejich kraje, provedeme nejprve analýzu odborných příprav z tohoto období.

Úvodem každého rozhovoru byly pěstounky požádány o sdělení informace, ve kterém roce odborné přípravy absolvovaly, a to z důvodu získání kontextu pro porozumění jejich zkušenostem a postojům. Tato informace nám odkrývá, jak dlouho pěstounky v oblasti pěstounské péče působí a jaké mají za tuto dobu zkušenosti. Z rozhovorů vyplynulo, že v rámci Jihomoravského kraje nemá PPPD příliš dlouhou tradici a odborné přípravy, až na jednu výjimku, absolvovaly právě v jejich počátcích. **Počátek PPPD** a samotných příprav popisuje i jedna z pěstunek: „*Tady u nás v podstatě v té době nikdo nebyl. My jsme byli úplně první, kteří tady začínali s tím pěstounstvím, takže zkušenosti téměř žádné. A tenkrát nás pořád jako ubezpečovali, že se to všichni učíme, že zatím s tím nikdo nemá zkušenosti*” (P1). Z výpovědi pěstunek nevyplývaly žádné výrazné odlišnosti oproti pěstunce, která je dokončila před 2 lety. Paradoxně se dlouholeté pěstounky na základě poznatků od novodobějších kolegyně, shodly na tom, že byť absolvovaly **prvotní přípravy**, kde byla zkušenost minimální, byly odborné přípravy oproti těm nynějším mnohem praktičtější a více přínosné. Tuto skutečnost potvrdila například tato pěstounka: „*Ted' co jsou přípravy, tak ty lidi nejsou nachystaní, a proto i ubejvá přechodných, dlouhodobých i náhradních rodičů. Já, když můžu porovnat, protože sama chodím na přípravy přednášet, tak si myslím, že ty prvotní přípravy byly kvalitní. Noví pěstouni to vůbec nedávají, přerušují fakt po prvním dítěti, prostě řeknou, není to můj šálek a je to právě díky přípravám*” (P4). Vyplynulo, že odborné přípravy považují pěstounky za přínosnější a praktičtější převážně díky jejich podobě, konkrétně díky **účastníkům** a hostům, kteří se na přípravách podíleli. Odborné přípravy od počátku neměly a stále nemají jednotně stanovenou strukturu ani průběh a záleží tedy na jednotlivých vzdělávacích organizacích, jakou podobu odborných příprav zvolí. Pěstounky vnímaly za důležité, kdo se na odborných přípravách účastnil a jaké odborné a praktické poznatky jim předal, což potvrzuje i výpověď jedné z pěstunek: „*Odborníků tam bylo dost. Mně se strašně líbilo, že vlastně to bylo od všeho něco, jako že tam byla Sojková a řešila s náma jakoby dávky, pojištění a tyhle věci kolem peněz, že tam byla zdravotní sestra a učila nás první pomoc, péči o dítě, pak psychologka, samotný pěstounky*

dlouhodobý, co už měly svoje děti a fakt jako ty jejich zkušenosti byly k nezaplacení” (P3). Z výpovědi vyplynulo, že i když pěstounky nebyly vzdělávány stejnou organizací, vždy se na odborných přípravách podíleli různí odborníci. Zjištěním však bylo to, že každá z organizací se mírně liší v počtech a profesích odborníků, kteří se připrav účastní. Jedna z pěstunek, která absolvovala přípravy v organizaci Trialog uvedla, že „tu přípravu vedl psycholog z úřadu pro mezinárodní ochranu dětí a dlouhodobá pěstounka z jiného kraje. Jednou tam byla i účastnice z Dobré rodiny” (P5). To se shoduje i s výpovědí novodobější pěstounky školenou stejnou organizací, která se konkrétně vyjádřila ohledně nedostatku odborníků: „mně tam třeba chyběla nějaká pediatrička, která by nám třeba ukázala, nebo poradila co se týče krmení takovejchle miminek. Jako jak to mlíko řešit, kdy můžem vyměnit, jak poznáme třeba, že to dítě má na to alergii nebo prostě tady tydlencty věci, protože to už jakoby jde úplně mimo nás, že jo” (P2). Jelikož se jedná o pěstounku, která přípravy absolvovala teprve před 2 lety, vyplynulo z toho, že počet odborníků nesouvisí pouze s organizací, ale také s dobou. Z výpovědi pěstunek vyšlo najevo, že účast hostů ubývá, což i další z pěstunek potvrzuje. „Ted’ neměli v přípravách ani lékařku, ani právníka, v podstatě vůbec žádný hosty, nikoho. Takže dost na ty přípravy nadávají. Ted’ to absolvovaly dvě mé známé a obě říkaly, že je to osekáný, že to vedou jen zaměstnanci Trialogu a nic” (P1). Přítomnost expertů na přípravách je důležitá nejen z důvodu, že poskytne žadatelům praktičtější informace, ale také jim pomáhá v připravenosti na různé situace, se kterými se mohou během vykonávání PPPD setkat. Na základě toho by bylo vhodné zařadit co nejvíce hostů do odborných příprav, jelikož z výpovědi pěstunek jasně vyplynulo, že to má pro ně značný význam. Při dotazování na celkovou podobu odborných příprav pěstounky uvedly kladné hodnocení. Mírně se však rozcházejí v názorech ohledně spojení odborných příprav i s žadateli o osvojení a o pěstounskou péči dlouhodobou. Některé pěstounky spojení příprav vyloženě oceňují a doporučují, ostatní z nich oproti tomu uvedly, že by u určitých témat uvítaly rozdělení a školení každé skupiny zvlášť, neboť každá skupina potřebuje něco trošku jiného.

Nejen podoba, ale především samotný **obsah** odborných příprav představuje důležitý faktor ovlivňující připravenost pěstunek na výkon své role. Tak jako v každém jiném vzdělávacím procesu jsou základem právě teoretické informace, které jsou potřebné pro následnou praxi. Pěstounky se shodují v tom, že témata nebyla nadbytečná, ale naopak velmi věcná a rozmanitá vzhledem k jejich následné praxi. Jedna z pěstunek ohledně toho vypověděla: „Témata byla různorodá. A myslím si, že ty témata byly věcný, protože tím, že jako jsme tam

měli možnost rozšířit to téma jinak, tak jsme se opravdu zaobírali tím, co to je a jako o čem to je, že to není o bílým blond'atým dítěti, ale že to je prostě o dítěti, který je nechtěný, o dítěti, který má handicap – co je to ten handicap, že handicap je opravdu i dvoji etnikum nebo polorodý etnikum” (P4). I přes obecnou spokojenost s obsahem odborných příprav během vedení rozhovorů vyplynulo na povrch, že některá témata nedostatečně prohlubovala danou problematiku a byla povrchně zpracována. „Všechna témata byla k věci a všechna jsou asi opravdu důležitá, jen by klidně mohla být probírána mnohem víc hlouběji” (P5). Nedostatečná hloubka zpracování některých témat může pěstounkám chybět při aplikování jejich znalostí v následné praxi. Pro lepší připravenost vzhledem k praxi však slouží **praktické aktivity**, které byly pěstounkami velmi pozitivně hodnoceny. Jedna z pěstunek uvádí: „My jsme třeba byli na návštěvě v klokánku, byli jsme na návštěvě u pěstounů dlouhodobých přímo doma, co zakládali to Sdružení pěstounských rodin. Hlavně na tom školení nám ty psycholožky, co to tam vedly zadávaly situace, který jsme hráli, ty situace, který můžou nastat a že si to člověk jakoby prožil. Měli jsme skupinku a někdo byl jako to dítě, někdo byl ta pěstounka, a to mi asi dalo úplně nejvíc” (P3). Tím, že pěstounky během odborných příprav získaly jak teoretické znalosti, tak i praktické dovednosti, jsou lépe vybaveny na různé situace a výzvy, které v průběhu PPPD mohou vzniknout. Kombinace těchto poznatků hraje klíčovou roli pro pocit kvalitní připravenosti na výkon PPPD.

Shrnutí kategorie Jak to tenkrát bylo

Z výpovědí pěstunek vyplývá, že prvotní odborné přípravy vnímají jako praktičtější a komplexnější v porovnání s těmi současnými. Dále pěstounky vnímají za podstatné, kdo a kolik účastníků se na přípravách podílí a jaké odborné znalosti a dovednosti jim poskytují. Samotný obsah pěstounky považují za věcný, avšak některé pěstounky vyjádřily potřebu podrobnějšího probrání určitých témat. Pěstounky naopak velmi oceňovaly začlenění praktických aktivit.

5.1.2 Kategorie Teorie vs. praxe

V této kategorii se zabýváme analýzou jednotlivých témat (emoční a psychická náročnost, vývojové a psychické potřeby dítěte, proces přijímání a odebrání dětí, spolupráce s biologickou rodinou), které jsou během odborných příprav probírána. Jak naznačuje samotný název této kategorie, budou jednotlivá témata zkoumána s ohledem na jejich propojení s následnou praxí a osobními zkušenostmi pěstunek.

Tematické okruhy odborných příprav jsou sice ustanovené ve vyhlášce, avšak jejich vymezení je tak široké, že jsou napříč kraji interpretovány různě. Opět je tedy v kompetenci jednotlivých vzdělávacích organizací napříč kraji to, jak dané téma pojmu.

Pěstounky uvedly, že poskytování PPPD považují za emočně a psychicky náročné. *„Je to psychicky náročné i emočně. Ono je to jako náročný, když vám to dítě roste před očima a najednou si začnete uvědomovat, že vlastně se s ním budete loučit. Takže je to náročný, psychicky i jako emočně je”* (P2). Vzhledem k náročnosti výkonu PPPD, kterou pěstounky potvrdily, by mělo být obsahem i téma soustředěné na jejich **emocionální a psychickou** vyrovnanost. K samotným odborným přípravám vztahující se k tomuto tématu však uvedly, že se nedostatečně zaměřovaly na podporu psychické vyrovnanosti a zvládnání emočních výzev spojených s péčí o děti. Přestože byly součástí i nějaké praktické aktivity, nedostávalo se jim dostatečného času a prostoru. Naopak byla velmi zdůrazňována potřeba časového odstupu mezi péčí o jednotlivé děti. *„Myslím si, že na naši psychickou vyrovnanost se to moc nezaměřovalo. Jen že máme mít dostatečný potom čas na ten respit, že není dobrý střídat jedno dítě za druhým hned, což některý pěstounky dělají. Prostě už po 14 dnech by chtěly další dítě, ale je potřeba se od toho dítěte tak nějak jako odpoutat, protože si na něho zvyknete samozřejmě že jo”* (P1). Jedna z pěstounek navíc dodala, že je nemožné, aby ji na tohle přímo někdo připravil. *„To je to, na co tě nemůže nikdo připravit. To si člověk musí prožít sám. No jo, fajn, máš nějakou podporu, víš, že můžeš zavolat psycholožce, sejít se s ní, zavolat. Jo, říkali jsme si, co jako dělat, jet na dovolenou, odhodte všechny tyhle věci, zavřete barák, běžte někam pryč nebo třeba malujte”* (P3). Byť se může zdát, že jde o téma velmi důležité, jelikož PPPD považují všechny pěstounky za emočně a psychicky náročnou, z výpovědí vyplývá, že v rámci odborných příprav téma nebylo nijak detailněji prohloubeno. Pro vylepšení tohoto tématu by měly být poskytovány konkrétnější rady a strategie, a to i přes to, že pěstounky uznávají nemožnost se na vše připravit a spíše si danou situaci prožít.

Další významné téma odborných příprav představují samotné děti, zejména jejich vývoj a psychické potřeby. Každé dítě přijaté do pěstounské péče na přechodnou dobu je individuální osobnost, která byla poznamenána traumatickou událostí. Pro poskytování adekvátní **péče dětem** je nutné, aby pěstouni uměli detailně porozumět jejich vývojovým a psychickým potřebám. Ohledně odporných příprav na toto téma pěstounky vypověděly, že bylo dostatečně a dopodrobna probráno. *„Tak to si myslím, že bylo právě docela dost rozebíráno v těch našich přípravách, takže tam si myslím, že bych ani neměla nějaké připomínky. I včetně vlastně různých chorob, postižení nebo právě těch traumat, té psychiky”*

(P5). Na základě vyjádření pěstounek je znát spokojenost s teoretickou nasyceností i rozsahem daného tématu. Pro pěstounky je klíčové pro pochopení dětských potřeb vybudování citové vazby s dítětem a schopnost se na něj naladit. Za důležité také považují projevit lásku, porozumění a respekt, aniž by se snažily chování dítěte analyzovat nebo odsuzovat. Místo toho je podstatné reagovat na potřeby každého svěřeného dítěte individuálně. Taková schopnost empatie a citlivosti je zásadním prvkem při péči o děti. Jedna z pěstounek k tomu uvedla: „*Já bych řekla, že to funguje tak nějak automaticky. Vidíte, co každému děcku vyhovuje nebo nevyhovuje a podle toho se pokaždý zařídíte. Naladíte se na to dítě, snažíte se ho pochopit a podle toho jedete, fungujete*” (P3). Dále z výpovědí pěstounek vyplývá, že cílem tohoto tematického okruhu není pouze získání teoretických znalostí, ale rovněž uvědomění si vlastních možností a schopností. Pěstounky musí vědět jaké dítě jsou schopny zvládnout, a to z důvodu, že se do PPPD umísťují i děti s různými zdravotními komplikacemi. „*Tam vlastně šlo hlavně o to, aby jako my si dokázali říct nebo jakoby uvědomit co zvládneme a nezvládneme, ať už věkově nebo zdravotně, jaké ty děti jsme schopni přijímat*” (P4).

V porovnání s osvojiteli je pro pěstouny typické udržování kontaktu a **spolupráce s biologickou rodinou** dítěte, což představuje třetí téma. Jelikož tato spolupráce může být mnohdy velmi náročná, je i takové téma zahrnuto do tematických okruhů odborných příprav. Při takové spolupráci je nejdůležitější komunikace a navázání pozitivních a respektujících vztahů. Také pěstounky uváděly, že komunikace má probíhat přirozeně a bez předsudků, přičemž se biologické rodině snaží vyjít vstříc a akceptovat ji. Z výpovědí pěstounek plyne jejich spokojenost, jelikož bylo téma dostatečně probíráno. „*Co se týče té biologické rodiny tomu věnovali dost pozornost naši školitelé a myslím si, že to byla jedna z oblastí, která byla hodně rozebírána. Nejzásadnější je vědět, že je to součástí toho dítěte a ať už je biologická rodina jakákoli, tak se jim nevyhýbat, ale spolupracovat s nimi, především pokud tam ten jejich zájem opravdu je*” (P5). Během odborných příprav je důležité se této oblasti věnovat, jelikož je biologická rodina nedílnou součástí dítěte. Pěstouni musí důležitosti spolupráce porozumět, a to včetně práv a povinností, která náleží jak pěstounům, tak i biologickým rodičům. V rámci odborných příprav byly dále pěstounky připravovány, s jakou sortou lidí se mohou v rámci své role setkat a na co se mají připravit. Také zdůrazňovaly nutnost zachovat si obezřetnost a zdravou dávku nedůvěry, a to z důvodu, že jsou biologičtí rodiče často drogově závislí a mají tendence lhát. Co si z příprav odnesly uvádí například tato pěstounka: „*Asi takovou otrlost, že člověk je připravenej na všechno. Tady těch lidí, to máte*

feťáky, alkoholiky, zjistíte že lžou tak jak dýchají. Takže nevěřit ničemu, to jednak” (P1). Komunikace a kladný postoj k biologické rodině jsou klíčovými prvky pro lepší spolupráci všech zúčastněných stran v rámci PPPD. Pěstounky zdůrazňují nutnost respektu biologického rodiče bez odsuzování a předsudků a dále snahu udržovat lidský empatický přístup. To vše, ale s určitou obezřetností.

Jelikož je pěstounská péče na přechodnou dobu pouze dočasnou záležitostí, je pro pěstounky klíčové umět se vyrovnat s odebráním dítěte a následně se připravit na přijetí dítěte nového. I takové téma je tudíž zahrnuto v rámci odborných příprav. Odborné přípravy se tomuto tématu věnují dostatečně ovšem bylo by vhodné zabývat se tím více do hloubky, a to z praktické stránky. *„Probíráno to tam bylo relativně dost, ale nějaký situace, jakože nepříjemný situace s tím spojeny mi tam chyběly. Na to nás v podstatě vůbec nepřipravovali” (P1). Další z pěstounek je s tímto tématem taky spokojena, ale oproti prvotní výpovědi uvádí, že bylo zahrnuto i dostatečné množství praktických poznatků. „Tak to si myslím, že taky tomu se věnovala poměrně dostatečná pozornost. Zase jsme tam probírali i trošku prakticky nějaké věci i formou nějaké té hry jakoby. Popisovali nám, jak ten proces bude asi probíhat, kdo v něm zastává, jakou roli a myslím si, že toto i celkem té realitě odpovídalo” (P5).*

Přijímání dítěte pro pěstounky není nijak náročné a během odborných příprav byly obeznámené s tím, jak takový proces bude probíhat. *„Co se týče přijímání, ano řekli nám, jaký bude ten proces, co následuje, jaký bude ten první telefonát, kdo mě bude doprovázet, co musím udělat...to samozřejmě ano” (P4). Pěstounky byly seznámeny s postupem a způsoby, jakými mohou dítě přijmout. Buďto dítě doveze soudní vykonatel anebo si pro něj jedou přímo do porodnice. Pěstounky nenaznačovaly pocity nejistoty nebo nepřipravenosti v procesu přijímání dítěte, z čehož usuzujeme, že téma naplnilo dostatečně očekávání a předávané informace jsou v souladu s realitou. Ohledně přijímání dítěte však některé z pěstounek sdělily, že je pro ně nekonformní účastnit se osobně procesu odebrání dítěte z biologické rodiny. „Já jsem teda byla i u toho odebrání z té rodiny a bylo to hrozný, už jsem říkala, že bych u toho už nikdy nechtěla být” (P3). Při odebrání dítěte z biologické rodiny by budoucí pečující neměli být přítomni, a to z důvodu, že biologický rodič si pěstouna může spojit s tím, kdo mu krade dítě. Ani s ohledem na dítě není takové odebrání vhodné, jelikož následně vyrůstá u osoby, která ho odtrhla přímo od matky.*

Oproti přijímání dítěte považují pěstounky proces **odebrání dítěte** z péče za výrazně náročnější a složitější. Během tohoto procesu se potýkají s různými emocemi, se kterými se

musejí postupem času vyrovnat. „*Řekla bych že úplně vlastně nejsložitější pro mě je vždycky to předávání a tam si myslím, že by se tomu měla věnovat možná větší pozornost*” (P5). Z výpovědí vyplývá, že pro pěstounky je odebrání dítěte z péče mnohem náročnější než samotné jeho přijímání, jelikož je v jejich zájmu, aby bylo dítě předáno do nejlepší péče. V souvislosti s tím pěstounky uvedly, že odebrání dítěte je odlišné v závislosti na tom, komu nebo kam dítě předávají. Vůbec nejtěžší a nepředstavitelnou variantou je pro pěstounky předání dítěte do ústavního zařízení. Dítě si zvykne na celodenní péči, pozornost a na neustálou přítomnost pečující osoby. Vzhledem k navyknutí dítěte na rodinnou péči by mělo umístění do ústavního zařízení velký dopad na jeho následný vývoj. Další možností je navrácení dítěte do biologické rodiny, což je nejlepším řešením, neboť by dítě mělo vyrůstat s matkou, která navíc zvládla svoji nepříznivou situaci vyřešit. Poslední z možností je předávání dítěte do péče buďto dlouhodobým pěstounům nebo osvojitelům. „*Je úplně jiný předávání do biologický rodiny, je úplně jiný předávání prvo žadatelům jako osvojitelům, je úplně jiný předávání osvojitelům, kteří jsou schopni přijmout neprávne volný dítě, je úplně jiný předávání dlouhodobým pěstounům, jestli jsou to prvo žadatelé anebo už přijímají třeba druhé/třetí dítě, jestli přijímají dítě jako sourozence, nebo jestli předávám přechodnému pěstounovi anebo jestli předávám ústavnímu zařízení*” (P4). Z výpovědí plyne, že předávání je pokaždé jiné, protože záleží, kam a ke komu dítě následně jde. Pro pěstouny je to i psychicky náročnou záležitostí, jelikož jim jde o blaho dítěte a chtějí, aby o něj bylo co nejlépe postaráno. Celkový proces odebrání dětí může být pro pěstounky rovněž náročný i vzhledem k administrativním a organizačním nárokům. Pěstounky si tak často nastavují vlastní pravidla, které jim pomáhají lépe zvládat samotný odchod dětí. „*Jako takový nějaký obecný postup je jasný, ale myslím, že zrovna při tom odebrání dítěte si každý pěstoun musí udělat takový nějaký svůj rituál*” (P5). Největší problém vidí v tom, kdo všechno se má odchodu dítěte účastnit, jelikož na to chtějí mít klid, a to především kvůli dítěti, které má odcházet v klidu a s důvěrou. „*Určitě nám řekli nějaká pravidla, jak by to mělo vypadat. Já je porušuju neustále, protože se mi to nelíbí a žádný dítě jsem neodevzdala tak, jak si to představují. Ale prostě na to, kdy to dítě skutečně odchází chci mít prostě klid a myslím si, že i to dítě. Ale aby tady šaškovalo 10 účastníků okolo toho... to já prostě si ráda řídím jakoby sama, intuitivně, ve prospěch toho dítěte, aby odešlo co nejvíc v klidu, v pohodě ke známým lidem a s důvěrou*” (P3). Pro efektivnější zvládnutí odchodu dítěte využívají pěstounky určité strategie a dovednosti. Pokud se dítě nevrací do biologické rodiny, pěstounky sepisují představu o následujících pečujících, jelikož právě ony znají osobnost dítěte nejlépe a dokáží si představit, co bude pro dítě nejlepší. „*Tak jako velmi dobrý tip, co na přípravách zazněl*

a kterého se držím je ten, že máme sepsat nějakou ideální představu o budoucích rodičích dítěte, co tomu dítěti prostě sedne. Jinak jako jo, odevzdám dítě a opravdu si dopřeju ten čas na to vyrovnání se s tím” (P1). Poslední pěstounka přispívá tímto komentářem: „Je to spíš jako o tom, že člověk si to musí v té hlavě poskládat a nebudu tvrdit, že to neobulím. Když jsme odevzdali tu holčičku, i když u nás byla tak krátkou dobu, tak jsem nebyla schopná třeba vzít ty věci a začít je jako uklízet nebo něco. Ale ta ženská si to musí odžít, protože ta ženská s tím dítětem je 24/7 že jo” (P2). I když pěstounky ví, že dítě odevzdávají skvělým lidem, je tento proces díky vzniklé citové vazbě velmi psychicky náročný a je potřeba si ho v klidu prožít. K tomu slouží alespoň dvouměsíční volno, během kterého se pěstounky vyrovnávají s odchodem a připravují se na přijetí dítěte dalšího.

Byť se lektoři v rámci odborných příprav snaží o co nejkomplexnější předání informací, samy pěstounky zdůrazňují, že je **nemožné se připravit** na všechny možné situace, a to především po psychické stránce. Ohledně vzdělávání z hlediska emoční a psychické náročnosti uvedla jedna z pěstunek následující. „*Jako na to vás nikdo ani nedokáže připravit. Oni vám to tam řeknou vy to všechno víte, ale tohle je potom prostě ta srážka s tou realitou podle mě“ (P2). S tímto se ztotožňuje i následující pěstounka: „To je to, na co tě nemůže nikdo připravit. To si člověk musí prožít sám. Myslím si, že každé si jako musí najít nějaký svůj rituál nebo jak se s tím vyrovnat“ (P3). „Další oblastí, kterou pěstounky zmínily a na kterou není možné se dle nich stoprocentně připravit je odebírání dětí z jejich péče. „To předávání je pokaždý jiný. Na to vás nikdy nikdo nepřipraví. Jako nějaký standard je, ten základ nějaký je, ale nikdy na to nebudete nikdo připravené a můžou být přípravy jakýkoliv“ (P4).*

Shrnutí kategorie Teorie vs. praxe

Tato kategorie se zabývala tématy odborných příprav a jejich propojením s následnou praxí. Témata zaměřená na emocionální a psychickou vyrovnanost, byť by se mohla zdát vzhledem k náročnosti PPPD jako velmi důležitá, nejsou dle pěstunek v rámci odborných příprav nijak hluboce probírána. Dalším tématem byl vývoj a psychické potřeby dětí, během kterého byla zdůrazňovaná důležitost citové vazby s dítětem, umění se na něj naladit a uvědomění si, jaké dítě budou schopné přijmout. Dále pěstounky hodnotí kladně téma týkající se spolupráce s biologickou rodinou, přičemž poukazovaly na nutnost udržování lidského a empatického přístupu vůči biologickým rodičům pro úspěšnou spolupráci v zájmu dítěte. Posledním tématem bylo odebírání a přijímání dětí, které pěstounky považovaly za dostatečně probrané. Jelikož odebírání dítěte je pro pěstounky značně náročnější, zavedla si

každá svůj postup, který jim tuto nelehkou situaci pomáhá zvládnout. Závěrem pěstounky zdůrazňují, že i přes snahu lektorů o komplexní přípravu není možné žadatele připravit na všechny situace.

5.1.3 Kategorie (Ne)významnost příprav

V této kategorii se budeme zabírat analýzou negativních faktorů, které dle pěstounů ovlivňují jejich spokojenost se samotnými přípravami, následně analýzou jejich poznatků vedoucích ke zefektivnění odborných příprav a v neposlední řadě zde budou rozebírány jejich názory týkající se smysluplnosti a významu absolvování odborných příprav.

Před zahájením odborných příprav lze předpokládat, že žadatelé již disponují určitými představami či základními informacemi o tom, co PPPD obnáší. Odborné přípravy by však měly být za každou cenu pro pěstounky přínosné a toto jejich obecné povědomí prohlubovat. Jelikož se jedná o náročnou profesi, měly pěstounky vedle teoretických znalostí získat i nějaké praktické poznatky a obeznámit se s reálnými situacemi, které jim pomůžou seznámit se s tím o kom a o čem PPPD opravdu je. Proto také nabízí prostor pro diskuzi, sdílení zkušeností a získání podpory od ostatních žadatelů a účastníků, což může být velmi cenné pro pěstouny, kteří se potýkají s určitými obavami. Nabízí se ale otázka, jaký **význam** přikládají žadatelé absolvování odborných příprav, kromě toho, že během nich získají spoustu nových poznatků. Pěstounky se jednoznačně shodují na tom, že odborné přípravy mají smysl a byly pro ně přínosem. „*Tak nedovedu si představit, že by to šel někdo vykonávat bez příprav...Takže je to úplně ten základní předpoklad, aby se dozvěděli žadatelé nějaké teoretické věci, především si uvědomili, co to reálně obnáší a naučili se třeba i nějaké praktické záležitosti*“ (P5). Odborné přípravy by dále měly vést k uvědomění, co PPPD opravdu obnáší a že, to není pouze o tom, přijmout zdravé miminko na pár měsíců. „*Tam vlastně šlo hlavně o to, aby jako my si dokázali říct nebo jakoby uvědomit co zvládneme a nezvládneme, ať už věkově nebo zdravotně, jaké ty děti jsme schopni přijímat*“ (P4). Z rozsahu a obsahu výpovědí pěstounek jednoznačně vyplynulo, že odborné přípravy mají pro budoucí výkon PPPD zásadní význam. V této souvislosti můžeme rovněž odborné přípravy označit za **přínosné**, neboť z výpovědí vyplouvaly na povrch pozitivní reakce, které pěstounkám v následné praxi pomohly. Aby odborné přípravy splňovaly význam a přínos musejí obsahovat relevantní informace vzhledem k následné praxi. „*Určité relevantní byly a spoustu informací, co tam člověk slyšel uplatnil potom v té praxi*“ (P5).

Vzhledem ke své letité praxi spatřují pěstounky zpětně i určité **nedostatky** a shodují se v názoru, že v rámci odborných příprav chybí konkrétní praktické informace a často dochází k povrchnímu zpracování témat, která by měla být hlouběji probírána. *„Zpětně to vnímám, že některá témata třeba opravdu byla jenom naznačená a nešla až tak do hloubky a že by to třeba chtělo tomu věnovat větší pozornost... úplně po té praktické stránce jsme se toho dotkli jenom tak jakoby spíš letmo“* (P5). Výpovědi naznačují potřebu prohloubení obsahu odborných příprav s cílem lépe připravit účastníky na výzvy a situace, které PPPD obnáší. Další problém, který v rámci odborných příprav pěstounky spatřují, je přehnané zastrašování budoucích pěstounů či osvojitelů. *„jako buď to psychologicky odrazujou ty lidi anebo nejsou dostatečně informovaní a vůbec neví o čem ta péče je, že to je opravdu jako náročný“* (P4). Způsob, jakým je žadatelům prezentována péče o děti v rámci NRP, může být jedním z faktorů vedoucích k nedostatku dlouhodobých pěstounů, což uvedla i jedna z pěstunek: *„No a další problém, že nemáme pěstouny. My jsme si mysleli, že prostě tady stojí zástupy na ty naše vymazlený mimina a my nemáme pěstouny, nemáme je kam dávat a my sami prostě ukecáváme různý přátelé a jdeme do toho jakoby s tím, že budeme platit 50 000 pokutu a takhle nám neustále je vyhrožováno“* (P3).

Pěstounky vycházející ze svých dlouholetých zkušeností uváděly během rozhovoru různé **návrhy pro zlepšení** odborných příprav. Jejich poznatky poskytují cenné informace, neboť ony samy nejlépe ze své zkušenosti ví, co by ke zkvalitnění přispělo. Doporučení, na kterém se shodlo více pěstunek se týkalo opět účasti hostů. *„No víc těch právnických věcí a víc těch lékařských věcí bych řekla. A hlavně i ti psychologové, aby se těch příprav účastnili“* (P1). Takové právní, medicínské a psychologické poznatky by poskytly nový rozměr a hloubku znalostí žadatelům a lépe by je připravily na výzvy spojené s pěstounstvím. Další zajímavý poznatek přinesla tato pěstounka *„Já si myslím, že každej z příprav, by měl mít opravdu odbornou praxi v rodině přechodného pěstouna, v rodině dlouhodobého pěstouna, ale opravdu u vybraný rodiny, kde jako ta problematika těch dětí je“* (P4). To by umožnilo žadatelům získat praktické dovednosti a vhled do reálných situací. Navíc by došlo k propojení mezi teorií a praxí, což je klíčové pro úspěšné pěstounství. Jelikož PPPD běží už poměrně dlouhou dobu tak by dnes v kontextu zkušeností mohly existovat i nějaké výstupy z praxe, které by prezentovaly obecná doporučení či postupy. Jedna z pěstunek přispívá poznatkem o jednotném manuálu, který by měly pěstounky obdržet: *„existuje nějaká jakoby kniha nebo manuál, který se bohužel u nás v ČR jakoby nepoužívá. Což nám potom přišlo jako obrovská škoda, protože v tom manuálu, když jsme do něho měli možnost*

nahlídnout, bylo úplně všechno... Protože tohle za mě si myslím, že by měli všichni pěstouni dostat a bylo by to úplně bez problému do budoucna. Jsou tam jak zákony, tak jsou tam vlastně různé takový jako věci, jak se třeba zachovat v té a té situaci nebo prostě nějaký dokumenty, že se v tom dají jako najít a tak. Za mě to bylo hodně užitečný no“ (P2). Pěstounky v průběhu rozhovoru zdůrazňovaly potřebu věnovat větší pozornost starším dětem, které jsou v současné době zařazovány do pěstounské péče též. Jejich návrhy naznačují, že stávající odborné přípravy nedostatečně zohledňují specifické potřeby této skupiny dětí a způsoby, jak s nimi efektivně pracovat. Ne v kontextu odborných příprav, ale již v následné praxi uvedly pěstounky následující doporučení. Za první pěstounka navrhuje „lepší spolupráci v rámci celého systému. Já beru všechny za kolegy, jo, OSPOD, krajský úřad, ale nikdo z nich už nebere za kolegy vás. Ano ten kraj je můj nadřízený, ale i tak ho beru za kolegu, tady jde o ty děti. Takže nějakou větší spolupráci, táhnout za jeden provaz“ (P4). Jako další zajímavé doporučení pěstounka navrhovala: „Bojovala bych za to, aby prostě náhradka měla svého soudce, kterej by dělal jenom to, protože to je tak nesmyslný, když to soudí někdo, kdo prostě nic neví“ (P3).

I přes určité připomínky však pěstounky vyjádřily s celkovou podobou odborných příprav určitou **spokojenost**. „Tak za mě ty témata nebyly jako vůbec špatný jo. Za mě si myslím, že ta příprava je užitečná“ (P2). Tento pozitivní postoj naznačuje, že pěstounky vidí absolvování odborných příprav jako smysluplné, a to i přes určité nedostatky.

Shrnutí kategorie (Ne)významnost příprav

Pěstounky jednoznačně považují odborné přípravy před přijetím dítěte za důležité a přínosné. Díky přípravám mají vhled do toho, co péče obnáší a pomáhají jim uvědomit si vlastní schopnosti a limity. Vzhledem ke své dlouholeté praxi uvedly také některé nedostatky, a to především týkající se povrchního zpracování témat a nedostatku praktických rad. Pro zefektivnění příprav, ale i následné praxe poskytly pěstounky různorodá doporučení, a i přes uvedené nedostatky odborné přípravy závěrem hodnotily kladně.

5.1.4 Kategorie Štěstí přeje připraveným

V rámci této kategorie provedeme analýzu dat týkající se subjektivního vnímání připravenosti pěstounek na výkon PPPD. Budeme zkoumat, jak pěstounky popsaly své pocity připravenosti na základě jejich předchozích zkušeností a jak se ony samy na roli pěstouna připravovaly.

Během vedení rozhovorů některé pěstounky vypověděly, že disponují **předchozími zkušenostmi** z této oblasti. Díky tomu měly lepší představu o tom, co taková PPPD obnáší. „*Tím, že jsme byli i dlouhodobí pěstouni, tak už jsem věděla jako o čem to pěstounství je a věděla jsem, do čeho jdeme*“ (P2). Nenaznačovaly však, že by tato předchozí zkušenost vedla k pocitu větší připravenosti. Zároveň také nic nenaznačuje tomu, že by konkrétně odborné přípravy pěstounkám přispěly k posílení jejich pocitu **připravenosti**, jak by se mohlo očekávat. Pěstounky uváděly, že byly připravené už před samotným absolvováním odborných příprav. „*Já jsem byla připravená ještě před přípravama, já jsem to dělala jenom kvůli tomu papíru*“ (P4). Byť by se mohlo zdát, že předchozí zkušenost bude pro pěstounky klíčovým faktorem pro lepší připravenost na výkon jejich role, získaly díky ní pouze lepší představu, co péče obnáší. Pozitivním zjištěním je, že pěstounky se cítí připraveny na výkon jejich role již před samotným procesem zprostředkování PPPD. Nicméně je důležité si uvědomit, že ne každá pěstounka má podrobnou představu o tom, co péče obnáší. Proto je nezbytné, aby odborné přípravy poskytovaly komplexní informace od obecnějších až po ty více specifické.

I přesto, že disponovaly určitými poznatky z vlastní praxe a absolvovaly přípravy, nestačí to pro získání všech informací a je potřeba vyhledávat informace po celou dobu vykonávání PPPD. Každé dítě je jedinečné, vyžaduje individuální přístup a je potřeba se s každým dalším dítětem dál o to zajímat. Z výpovědí pěstunek vyplývá, že při řešení konkrétních situací často vyhledávají **podporu** a rady od dalších osob, které mají relevantní znalosti a zkušenosti. „*Spíš jsem obvolávala kamarády, kterých jsem se ptala. Měla jsem třeba známou právničku v kanceláři ombudsmana, tak jsem se na ty právní věci ptala jí. Nebo výborná sociální pracovnice, kdykoli jsem měla nějaký problém, jaký dát předběžko nebo prostě nějaký takový věci, vždycky mi poradila. Záleží na tom opravdu jakou máte sociální pracovníci a když je to výborná ženská, tak vám poradí se vším i s tím co by nemusela*“ (P1). Vedle soukromých kontaktů pěstunek hrají významnou roli také následná povinná školení, které pěstounkám zajišťují jejich doprovázející organizace s cílem rozšířit jejich znalosti a dovednosti. Vzhledem k tomu, že je nemožné se na všechny situace připravit a znát veškeré informace, jsou tyto organizace velmi významné.

Z toho, co jsme nyní popsaly plyne nutnost neustálého vzdělávání a hledání nových informací. S každým dalším dítětem souvisí nové výzvy a situace, které pěstounky musejí a chtějí zvládnout. Jejich aktivní snaha vyhledávat si stále informace ukazuje na jejich profesionální přístup a snahu o neustálé zlepšování svých dovedností a znalostí. Tento proces

celoživotního učení je tak nedílnou součástí pěstounské péče na přechodnou dobu. „*Takže člověk pořád jakoby hledá nebo oprašuje to, co si člověk někdy vyslechne, přečte, a protože to hned nevyužije v praxi, tak to ustoupí trošku v zapomnění a je potřeba to oprášit*“ (P5). Otevřenost a ochota pěstounek k celoživotnímu učení přispívá k posílení kvality péče o dítě a podporuje jejich schopnost efektivně zvládat následující situace a potřeby svěřených dětí.

Shrnutí kategorie Štěstí přeje připraveným

Pěstounky vyjádřily, že již před samotným absolvováním odborných příprav měly určité zkušenosti, díky kterým měly jasnou představu o tom, co péče o děti obnáší. Pěstounky dále sdělily, že absolvování odborných příprav významně nepřispělo k posílení jejich pocitu připravenosti. Na závěr pěstounky konstatovaly, že pouhé absolvování odborných příprav není dostačující a je nutné si vyhledávat informace po celou dobu výkonu PPPD.

5.1.5 Kategorie Střet s realitou

Poslední ze vzniklých kategorií se zabývá stěžejním tématem, kterým je celý systém PPPD včetně všech jeho aktérů, neboť se ukázalo, že předané informace v rámci odborných příprav ne vždy odpovídají následné realitě. V této závěrečné části tedy budou analyzována data týkající se skutečných událostí a situací, se kterými se pěstounky po absolvování odborných příprav během péče o dítěte setkaly.

Po úspěšném absolvování odborných příprav a schválení krajským úřadem je žadatel zařazen do evidence pěstounů a čeká na první telefonát ohledně přijetí dítěte. Pěstouni v této fázi mají plno informací a očekávání získaných během příprav. Odpovídají však dle pěstounek předávané informace následné realitě? Pěstounky se shodují, že přestože přípravy byly užitečné, tak následná skutečnost je oproti předaným informacím často **odlišná**. „*Ono tam je přínosný všechno jenže problém je v tom, že potom ta realita je trošku jakoby jiná*“ (P2).

Během rozhovorů vplynuly na povrch **negativní zkušenosti**, se kterými se pěstounky setkaly během své letité praxe. Tyto zkušenosti poukazují konkrétně na nedostatečnou podporu ze strany systému. Pěstounky se shodují v tom, že nedochází k souladu mezi získanými informacemi během odborných příprav a skutečným průběhem PPPD. Tento rozpor však může vycházet z variability situací, které pěstouni v praxi zažívají a liší se tak od scénářů prezentovaných během odborných příprav. Pěstounky však tento nesoulad považují především za důsledek **chybného systému**, který nenaplnuje svoji úlohu dostatečně. Podrobněji se k tomu vyjádřila následující pěstounka: „*Ten systém špatně*

funguje. Prostě funguje špatně a vlastně na těch přípravách to bylo takový zalitý sluncem. Takový, jakože takhle to funguje, bude a hotovo. Takže očekáváš, že to takhle je, že nebudeš mít dítě rok a půl, že ho zmapuješ, dáš k lékaři, toto tamto a prostě maximálně do třeba 4 měsíců od tebe odchází jo, tak nám to bylo podáno“ (P3). Nejvíce pěstounky kritizovaly soudní průtahy a dlouhodobý pobyt dítěte v PPPD překračující zákonem stanovenou dobu, což způsobuje rozpor mezi očekáváním a následnou skutečností. Taková dlouhodobá péče nejen, že způsobuje nejistotu a emocionální zátěž pro dítě i pěstouny, ale také může kvůli navázání citové vazby způsobovat potíže v následném vývoji a adaptaci. „Děti tady jsou rok, rok a půl, 2 roky, a to je tak nesmyslný jo, proč se má navazovat na mě, když má být už jinde. My jsme fakt šli do toho, že to dítě tady bude 3/4 měsíce, šup valí, že budu mít 4 děti do roka a nikdo se na nikoho nebude vázat“ (P3). PPPD je rozsáhlý systém, který zahrnuje širokou škálu aktérů a vyžaduje mezi nimi vzájemnou spolupráci. Pěstounky ovšem konstatují, že ne vždy tato spolupráce naplňuje jejich očekávání. „Jedna sociální pracovníce 2 měsíce po přijetí dítěte už řeší hledání nových pěstounů, druhá sociální pracovníce ví, že to dítě je tady v pohodě, že nic nemusí řešit, takže rok nic nedělá“ (P1). Pěstounky zdůrazňovaly nedostatečnou komunikaci a koordinaci mezi jednotlivými institucemi a pracovníky, což v konečném důsledku negativně ovlivňuje plynulost systému PPPD. Je důležité, aby v rámci náhradní rodinné péče existovaly jasné postupy, které se následně dodržovaly a umožňovaly by tak rychlou a koordinovanou reakci především pro blaho dětí, ale i pěstounů. Zároveň je potřeba pěstounky v rámci odborných příprav připravovat tak, aby uměly flexibilně reagovat na konkrétní potřeby a výzvy, které v průběhu péče vznikají. Tedy neprezentovat pouze to, jak by to mělo správně v praxi probíhat, ale reflektovat i poznatky o tom, jak to reálně funguje, jelikož jsou v rámci celého systému značné mezery.

Dále vidí pěstounky nedostatky v rozdílnosti v systému PPPD, jelikož každý kraj si vyhlášku či nařízení uplatňuje po svém a vede to tak k **nejednotným** postupům. Tato rozdílnost se projevuje i v průběhu soudních jednání, kde závisí na konkrétním soudci a soudu. „A i soud, každý soud to řeší jinak, každý to dítě máme úplně, ale naprosto diametrálně úplně jiný – postup, rozhodnutí, všechno jiný“ (P1). Pěstounky samy přiznávají rozdílnost zejména v procesu odebrání dětí, protože nesouhlasí s oficiálním postupem a prosazují si své vlastní podmínky. Na proces samotného předávání chtějí mít klid, a to převážně kvůli dítěti, které má odcházet v poklidu a s důvěrou. Jelikož tato situace může být pro dítě stresující a traumatizující, díky tomuto přístupu se u dítěte minimalizuje stres a nejistota.

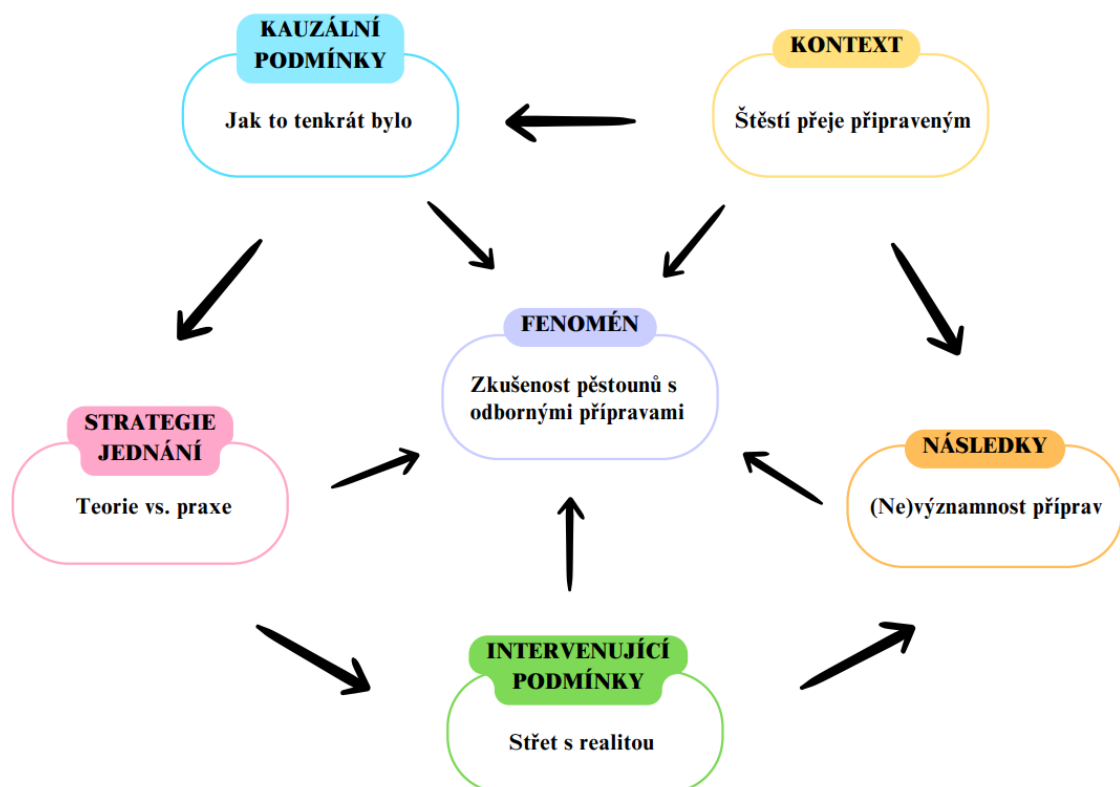
Shrnutí kategorie Střet s realitou

V poslední kategorii pěstounky vyjádřily nesoulad mezi jejich očekáváním dle příprav a následnou realitou. Pěstounky jsou nespokojené kvůli soudním průtahům, dlouhému pobytu dětí v jejich péči a nedostatečné spolupráci s aktéry PPPD. Dále pěstounky identifikují rozdílnost systému, a to zejména při procesu odebírání dětí, kdy nejsou spokojeny s oficiálním postupem. Na závěr pěstounky sdělily negativní zkušenosti s ohledem na systém, které zahrnovaly konflikty s biologickou matkou, problematické situace při odebírání dětí a problémy spojené s péčí o handicapované dítě.

5.2 Paradigmatický model a jeho interpretace

Nyní se dostáváme ke druhé fázi kódování, kterou je kódování axiální. Po otevřeném kódování jsme vytvořená data za pomoci vzniklých kategorií uspořádali dohromady novým způsobem, a to za využití paradigmatického modelu, který znázorňuje jejich vztahy.

Obrázek 4 - Paradigmatický model

Prvním a ústředním prvkem paradigmatického modelu je **fenomén**, který spojuje všechny vzniklé kategorie a označuje jev, který je jádrem analýzy. Naším fenoménem, kterým se po celou dobu výzkumu zabýváme, je *zkušenost pěstounů s odbornými přípravami*, a to na základě porovnání s jejich následnou praxí.

Další částí modelu jsou **kauzální podmínky**, které vedou k výskytu nebo vývoji uvedeného fenoménu (Hendl, 2005). Naše kauzální podmínky tvoří kategorie s názvem *Jak to tenkrát bylo*, kde byly důkladně analyzovány základní prvky, které vedou ke zkušenosti s absolvováním odborných příprav a zároveň tuto zkušenost pěstunek ovlivňují. Mezi tyto prvky spadá celková podoba a forma odborných příprav, účastníci zapojení do příprav včetně praktických dovedností, které žadatelům předávají a dále názory týkající se obecně obsahu a praktických aktivit. V neposlední řadě zde bylo popsáno srovnání dřívějších odborných příprav s těmi nynějšími. Podoba odborných příprav ovlivňuje zkušenost pěstunek s absolvováním odborných příprav a pokud by absolvování těchto příprav nebylo ze zákona povinné, ke vzniku našeho fenoménu, tedy zkušenosti, by vůbec nedošlo.

Kontext představuje další prvek paradigmatického modelu a zvolili jsme pro něj kategorii *Štěstí přeje připraveným*. Dle Strausse a Corbinové (1999) je kontext vlastnostmi, které danému fenoménu náleží a jedná se tak o jeho nedílnou součást. Právě pocit připravenosti na výkon své role úzce souvisí s tím, jak pěstoun svoji zkušenost s odbornými přípravami zpětně vnímá a hodnotí. Jelikož je PPPD velmi rozmanitá profese, je nutné se i nadále vzdělávat a tím se i připravovat na nové situace, které mohou v budoucnu nastat. Díky získané představě, co profese obnáší, se pěstounky cítily být na výkon své role připraveny, což splňuje základní cíl odborné přípravy – cítit se a být kvalitně připraven na výkon PPPD.

Další částí jsou **intervenující podmínky**, které interagují se strategiemi jednání a mohou je buďto usnadňovat anebo znesnadňovat (Strauss a Corbin, 1999). Těmito podmínky se stala kategorie *Střet s realitou*, která pojednává o nesouladu mezi získanými informacemi během příprav a jejich uplatněním v následné realitě. Tuto rozdílnost způsobuje systém PPPD, který ne vždy postupuje podle oficiálně stanovených postupů a odborné přípravy, které předávají informace o tom, jak by to správně mělo probíhat. Takový nesoulad může významně ovlivnit kvalitu a délku poskytování PPPD, neboť nejsou pěstounky na tuto problematiku dostatečně připravené. Jde tedy o intervenující podmínky, které strategie jednání znesnadňují.

K vykonávání či zvládání fenoménu slouží **strategie jednání**, ke které jsme přiřadili kategorii *Teorie vs. praxe*, kde byla analyzována obsahová náplň odborných příprav (Strauss a Corbin, 1999). Právě samotný obsah má klíčovou roli pro získání potřebných znalostí a dovedností, které mají vliv na schopnost a připravenost pěstunek efektivně zvládat situace v následné praxi. Konkrétně lektori pomáhají pěstounkám stanovit si strategie, které jim mají pomoci celý proces PPPD a s ním spojené situace úspěšně zvládat. Teoretická nasycenost

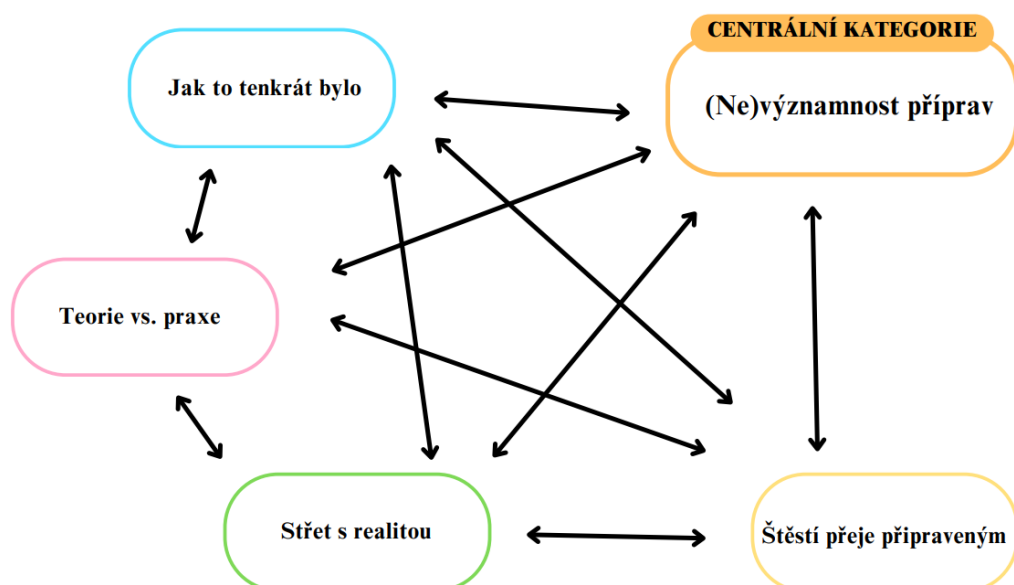
a získání praktických dovedností značně ovlivňuje míru připravenosti pěstunek na péči o děti a tím i jejich celkovou zkušenost s odbornými přípravami.

Následky představují poslední část paradigmatického modelu a dle Hendla (2005) jde o výsledky či důsledky strategií jednání, které mohou být úmyslné i neúmyslné. Tímto důsledkem se stala kategorie *(Ne)významnost příprav*, jelikož po dokončení odborných příprav vyplouvá na povrch otázka, zda a na kolik je tato zkušenost s odbornými přípravami pro následnou praxi významná či přínosná. Díky přípravám mají pěstounky vzhled do toho, co péče obnáší a zároveň jim pomáhá uvědomit si vlastní schopnosti a limity spojené s péčí o dítě. Na základě dlouholetých zkušeností poskytují právě pěstounky cenné rady pro následné vylepšení a zefektivnění odborných příprav. To, jak odborné přípravy probíhají, jakou teorii pěstounům předají a jak je na následnou realitu dokážou připravit, má za následek to, jaký (a jestli vůbec) význam a smysl odborným přípravám pěstounky připisují.

5.3 Zakotvená teorie a její interpretace

V závěru se dostáváme k poslední fázi kódování, a to ke kódování selektivnímu. Během této fáze se určí jedna tzv. **centrální kategorie**, která slouží jako klíčový prvek spojující všechny zbylé kategorie. Toto propojení s ostatními kategoriemi se stále rozvíjí a vztahy mezi nimi se i nadále ověřují. Na základě určení centrální kategorie vznikl model nové teorie, díky němuž jsme dokázali nalézt odpovědi na výše stanovené výzkumné otázky (Strauss a Corbin, 1999). Schéma modelu nově vzniklé teorie uvádíme na následujícím obrázku.

Obrázek 5 - Model zakotvené teorie

Pro účely našeho výzkumu se centrální kategorií stala kategorie s názvem **(Ne)významnost příprav**. Právě tato kategorie se věnuje stěžejním částem, které souvisí s celkovou zkušeností našich respondentek s odbornými přípravami vzhledem k jejich následné praxi. Nalezneme v ní, jak pěstounky zpětně pohlíží na absolvování těchto příprav, jaký význam v jejich povinném absolvování vidí a zda pro ně toto absolvování mělo smysl. Dále jsou zde uvedeny nedostatky či vady odborných příprav a stejně tak i návrhy, díky kterým by pěstounky považovaly tyto přípravy za efektivnější.

Podoba, obsah a účastníci odborných příprav, tedy celkově to, **jak to tenkrát bylo** ovlivňuje zkušenost pěstunek s odbornými přípravami od samotného základu. Právě obsah tvoří nepostradatelnou složku a je významný pro to, jaké informace pěstouni získají. Odborné přípravy popisují přesné postupy při procesu odebírání i přebírání dítěte, popisují vhodnou spolupráci s biologickými rodiči a předávají rady ohledně péče o dítě. Celkově tedy poskytují takovou **teorii**, která je pro pěstouny v **praxi** využitelná a významná. I přes předchozí zkušenosti v oblasti NRP, poskytování pomoci od okolí či klíčových pracovníků nebo nutnost se neustále během výkonu PPPD vzdělávat a připravovat se tak na nové situace jsou odborné přípravy smysluplným a významným prvkem, protože **šťěstí přeje připraveným**. Následné **střetnutí s realitou** a využitelnost získaných poznatků z příprav v praxi má vliv na celkové zhodnocení zkušenosti a (ne)významnosti odborných příprav.

Díky ostatním kategoriím je centrální kategorie natolik obohacená a rozšířená o další cenné poznatky, že na základě takového retrospektivního posouzení pěstunek lze zhodnotit jejich celkovou zkušenost s odbornými přípravami, což je hlavním cílem naší bakalářské práce.

5.3.1 Závěrečné shrnutí výsledků výzkumu

Hlavní výzkumnou otázkou, kterou jsme si stanovili a na kterou chceme znát odpověď pro naplnění hlavního výzkumného cíle je, *jak pěstouni na přechodnou dobu retrospektivně pohlíží na odborné přípravy a vzdělávání po přijetí dítěte*. Pěstounky absolvovaly odborné přípravy, až na jednu výjimku, před cca 10 lety, a tudíž disponují bohatými zkušenostmi na základě kterých nám mohly poskytnout detailní informace o tom, jak zpětně na tyto přípravy pohlíží. S odbornými přípravami, které byly teprve v počátcích, vyjádřily pěstounky spokojenost a popisovaly je jako nejkvalitnější. I přesto, že se jedná o subjektivní zkušenost, z výzkumu plynou převážně pozitivní reakce. **Z výzkumu jsme zjistili, že pěstounky na svoji zkušenost s odbornými přípravami pohlíží kladně, považují je za přínosné, smysluplné, a to včetně témat, které přípravy pokrývají.** Jejich smysl je vnímán

především v tom, že si během odborných příprav pěstounky uvědomí, o čem a o kom ta péče doopravdy je. Toto potvrzuje i tvrzení Pazlarové (2012), která ve své publikaci uvádí, že odborné přípravy neposkytují pouze potřebné znalosti, ale vedou také žadatele k uspořádání si myšlenek o představě přijetího dítěte. Nejedna z pěstunek považuje za nejpřínosnější účast odborníků, kterých však v dnešní době ubývá. Těmito odborníky míníme např. právníky, pediatry, psychology nebo pracovníky ÚP, kteří jsou klíčoví pro získání praktických znalostí a dovedností pro následnou praxi. Aby došlo k co nejkomplexnějšímu předání informací měli by na nich participovat nejrůznější odborníci s čímž se ztotožňuje Pazlarová (2012). Pěstounky také uváděly předchozí zkušenosti, které nasbíraly díky předchozí profesi, studiu či výkonu hostitelské nebo dlouhodobé pěstounské péče. Pěstounky i přes tyto předchozí zkušenosti uvedly, **že absolvování odborných příprav pro ně mělo jednoznačně význam a rozhodně je nepovažovaly za nadbytečná, a to i přesto, že se na výkon PPPD cítily připravené již před přípravami.** Jak z výzkumu vyplynulo, vzdělávat se je potřeba neustále a vzhledem k rozmanitosti této profese to platí dvojnásob. S tímto tvrzením se ztotožňuje i Sychrová (2015), která uvádí, že vzdělávání v oblasti NRP je z dlouhodobého hlediska považováno za nezbytné. Z tohoto důvodu je zákonem stanovená povinnost i pravidelného vzdělávání po zařazení žadatele do evidence osob vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu.

V rámci dílčích výzkumných otázek jsme se zabývali jednotlivými tématy odborných příprav, přičemž vyplynulo, že obsah jako takový pěstounky považují za smysluplný, ovšem ne jednou kritizovaly, že jednotlivá témata nejdou až do takové hloubky a jsou probírána pouze povrchně. První dílčí otázka se zaměřuje na to, *jaké jsou zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním z hlediska emoční a psychické náročnosti výkonu pěstounské péče.* Ačkoli pěstounky považují PPPD za emočně a psychicky náročnou, zdůrazňovaly, že tomuto tématu se nijak hlouběji nevěnovaly. **I přestože pěstounky jejich zkušenost hodnotí neutrálně, si však díky odborným přípravám uvědomily potřebu časového respitu mezi předáním dítěte a následným přijetím dítěte dalšího.** Největší emoční a psychická náročnost je pěstounkami spojována právě s odebráním dítěte z péče. Ze zkušeností pěstunek plyne, že je potřeba si odchod dítěte dostatečně prožít, odpoutat se od něj a jakmile dojde k vyrovnání se s odchodem, mohou přijmout další dítě. Tento čas je pro vyrovnání nezbytný proto, aby i následná péče o další dítě byla poskytována s láskou, porozuměním a psychickou vyrovnaností. **Tento respit je důležitým aspektem proto, aby nedošlo k syndromu vyhoření a pěstounky tak nebyly nuceny svoji profesi ukončit.**

Další dílčí otázka se zabývá tím, *jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni z hlediska vývojových a psychických potřeb dětí*. Odborné přípravy jsou zaměřena na témata ohledně péče o děti, a to s důrazem na jejich individuální potřeby a vývoj. Z výzkumu vyplývá, že odborné přípravy na toto téma byly podrobné a pro pěstounky uspokojivé. **Zdůrazňován je význam citové vazby s dítětem, schopnost empatie, umění se na dítě naladit a individuální přístup ke každému dítěti.** Tyto schopnosti jsou klíčové pro poskytování kvalitní péče dítěti. Odborné přípravy zaměřené na toto téma dostatečně a efektivně pěstounky připravily, a to nejen po teoretické stránce. **Dále vplynulo, že jde v rámci tohoto okruhu také o uvědomění si svých možností a schopností, a to z toho důvodu, že do PPPD přicházejí děti s různými zdravotními komplikacemi, nemocemi nebo psychickými traumaty.**

Třetí dílčí otázka se zabývá tím, *jaká je zkušenost pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním týkající se procesu přijímání a odebírání dětí*. Především téma odebírání dítěte z péče je pro pěstounky velkým a citlivým tématem. Během tohoto procesu se musí vyrovnat s nejrůznějšími emocemi, a to i v souvislosti s tím, kam dítě odchází. Pro pěstounky je nepředstavitelné odevzdat dítě do ústavní péče, jelikož to po zkušenosti s rodinnou péčí může mít na vývoj dítěte značný dopad. **Zjistili jsme, že v rámci odborných příprav je pěstounkám popsáno to, jak proces odebírání má oficiálně probíhat, ovšem z výzkumu vplynulo, že každá z pěstounek aplikuje svoji vlastní strategii.** Je to z důvodu, že s oficiálním předáváním nesouhlasí a chtějí jednat především v blahu dítěte, které má odcházet v klidu a s důvěrou. S odchodem dítěte se výrazně pojí téma, které bylo shrnuto výše v rámci emocionální a psychické vyrovnanosti. Tímto tématem míníme potřebný respit, který si pěstounky po odevzdání dítěte musí dopřát. **Oproti procesu odebírání vplynulo, že pro pěstounky není přijímání dítěte nijak zásadní téma a v rámci příprav byly opět detailně seznámeny s jeho postupem a průběhem.** Díky zkušenosti se nejedna z pěstounek svěřila s nepříjemným zážitkem, který pro ni představovalo právě přijímání dítěte, u kterého musela být osobně přítomna. Na takovou situaci během odborných příprav nejsou pěstounky připravovány a po prožité zkušenosti uvedly, že se toho pěstoun nemá nikdy účastnit osobně, jelikož si ho biologický rodič spojí s tím, kdo mu dítě bere. **Závěrem lze k procesu přijímání dítěte říci to, že pěstounky z příprav vědí, jak a za jakých podmínek jim bude dítě do péče svěřeno, vědí, že nejprve zmapují zdravotní stav a až na základě toho budou s dítětem pracovat a zjišťovat, co každému dítěti vyhovuje vzhledem k jeho individualitě.** Zkušenost s tímto

tématem pěstounky hodnotí kladně s drobnými připomínkami ohledně odebírání dítěte. Vzhledem k emoční náročnosti mají pěstouni delší časový rozsah příprav, a to i kvůli tomu, že se podrobněji připravují na náročný proces odebírání dítěte a potřebou se vyrovnat s krátkodobostí péče a střídáním dětí (Sychrová, 2015).

Poslední téma se zaměřuje na spolupráci s biologickou dítěte a dotazuje se na něj čtvrtá dílčí výzkumná otázka, *jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni na spolupráci s biologickou rodinou dítěte*. Jelikož jde o pěstounskou péči očekává se zde obvykle úzká spolupráce s biologickou rodinou. Z toho důvodu je nezbytné v rámci odborných příprav předat pěstounům informace o tom, s jakou sortou lidí se mohou setkat. Pěstounky s tématem potvrdily jednoznačnou spokojenost, a to převážně ohledně teoretické nasycenosti. **Výzkum prokázal, že pěstounky díky tomuto tématu byly lépe připraveny na spolupráci s těmito lidmi, kterými jsou často osoby závislé. Odborné přípravy přinesly poznatky ohledně osobních charakteristik závislých osob, ale také kladly důraz na empatický přístup, respekt a udržování kontaktu s rodiči ovšem s určitou obezřetností.** Spolupráce a komunikace s biologickými rodiči jsou klíčem k úspěšné spolupráci, která je důležitá převážně kvůli zájmu dítěte. Taková spolupráce s biologickou rodinou může být mimořádně náročná a vyžaduje důkladnou přípravu (Sychrová, 2015).

Závěrečná dílčí otázka si klade za cíl zjistit, *jaké oblasti odborných příprav a vzdělávání považují pěstouni za problematické*. Při kladení tazatelských otázek během rozhovoru týkající se zjištění, co by odborným přípravám přispělo k jejich zefektivnění, vyplynuly na povrch dva zásadní problémy. **První problematickou oblastí, kterou pěstounky na základě svých zkušeností v odborných přípravách identifikovaly je nedostatečné prohloubení jednotlivých témat a praktických dovedností.** Gabriel a Novák (2008) uvádějí, že by během odborných příprav neměly chybět ani interaktivní aktivity, během kterých sami žadatelé aktivně pracují se svými myšlenkami a postoji. Pěstounky, které se v rámci příprav setkaly s těmito aktivitami hodnotily jejich přínos velmi pozitivně. Ovšem celková zkušenost je spíše negativní, a to z důvodu, že jich je zařazeno velmi málo a s postupem času jich stále ubývá. Dalším problémem je pak střet získaných informací s následnou praxí, což je zapříčiněno systémem PPPD a všemi jeho aktéry. **Z výzkumu vyšlo najevo, že odborné přípravy předávají oficiální informace, zkrátka tak, jak by to mělo v praxi fungovat. Realita je však jiná a dochází k častým selháním, se kterými pěstouni nemusejí počítat.** Z pohledu pěstounek je problémem délka poskytované péče,

která se často nedodrhuje a dítě zůstává v PPPD déle než rok. Je to vinnou soudů a pracovníků OSPOD, jelikož právě zde se pěstounky setkávají s dlouhými časovými průtahy, což omezuje hladký průběh PPPD.

Náš výzkum došel k závěru, že pěstounky považují svoji zkušenost s odbornými přípravami převážně za pozitivní a přínosnou. Hlavní problém nastává až v následné praxi, kdy předávané informace v rámci odborných příprav neodpovídají realitě, což není zapříčiněno odbornými přípravami, ale nefunkčností systému PPPD a jeho dlouhými průtahy.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývala odbornými přípravami, které musí žadatelé o NRP ze zákona absolvovat v rámci přípravné fáze procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu.

Teoretická část práce byla nejprve věnována samotnému vymezení pěstounské péče. Zde byla pěstounská péče zařazena do systému náhradní rodinné péče, následně byla vymezena její sociálně-pedagogické dimenze a v závěru byla uvedena legislativa, která pěstounskou péči vymezuje. Následně jsme se zabývali jednotlivými druhy pěstounské péče, přičemž zde byla dopodrobna rozebrána pěstounská péče na přechodnou dobu, jako stěžejní téma naší práce. Dále byla pozornost zaměřena na dávky pěstounské péče, na které mají pěstouni ze zákona nárok a v neposlední řadě na jejich práva a povinnosti, která pěstounům taktéž ze zákona náleží. V další stěžejní kapitole jsme se zabývali vymezením celého procesu zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. I přesto, že do tohoto procesu spadá i absolvování odborných příprav byla tato problematika vymezena zvlášť, a to ve třetí kapitole naší práce společně s povinným vzděláváním, které musí pěstouni každoročně absolvovat v určitém časovém rozsahu. Oba typy toho vzdělávání a jejich povinnost je absolvovat vymezuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Praktická část práce byla realizována za pomoci kvalitativního výzkumu, který nám přinesl mnoho cenných poznatků a nejrůznějších názorů či zkušeností. Před samotnou realizací rozhovorů jsme si stanovili výzkumný problém, cíle, otázky, výzkumný soubor a až na základě toho jsme vybrali vhodnou metodu ke sběru dat. Výzkum byl realizován za pomoci rozhovorů, který nám poskytlo 5 pěstunek z Jihomoravského kraje. Získané informace jsme zpracovali za pomoci třífázového kódování a výsledkem výzkumu se stala zakotvená teorie. Analýza získaných dat přinesla potřebné informace pro naplnění cílů výzkumu, které byly na začátku výzkumného šetření nastaveny, a tudíž se nám stanovené cíle podařilo v plném rozsahu naplnit. Z povahy kvalitativního výzkumu však vyplývá, že nelze získané informace zobecnit a uplatnit na celou komunitu pěstounů na přechodnou dobu.

Z výsledků našeho šetření vyplynulo, že pěstounky mají kladnou zkušenost s odbornými přípravami a vidí v jejich absolvování jednoznačně smysl. Hlavní problém pro pěstounky nastává až v následné praxi, kdy předávané informace během příprav neodpovídají realitě, což je zapříčiněno nefunkčností systému PPPD. I přes celkovou spokojenost s obsahovou náplní pěstounky uváděly připomínky týkající se povrchního zpracování některých témat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ODBORNÁ LITERATURA

- [1] ASOCIACE POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ČR, 2018. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 978-80-907053-2-6.
- [2] GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.
- [3] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7040-2.
- [4] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5004-2.
- [5] MATĚJČEK, Zdeněk a Jarmila KOLUCHOVÁ, 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- [6] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- [7] PAZLAROVÁ, Hana, ed., 2016. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.
- [8] PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.
- [9] STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
- [10] STRIOVÁ, Miloslava, 2015. Nejčastější praktické problémy při výkonu náhradní rodinné péče. In: MPSV. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*. Praha. ISBN 978-80-7421-103-4.
- [11] SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 978-80-7395-955-5.
- [12] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

- [13] TRNKOVÁ, Lucie, 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
- [14] VÁVROVÁ, Alena et al., 2012. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče (metodika)*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-16-6.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- [15] ©DOBRÁ RODINA, 2023. Přechodná pěstounská péče zblízka: aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny. In: *Dobrá rodina: každé dítě patří do rodiny* [online]. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>
- [16] ©MPSV, 2013. Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit.2024-03-24]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/dotaznik_NRP.pdf
- [17] ©MPSV, 2014. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2013. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Sum_V20_2013.xls/5c8523b4-06a9-986e-32bf-967acddc836e
- [18] ©MPSV, 2021. Novela o sociálně-právní ochraně dětí čeká na projednání v Poslanecké sněmovně. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/novela-o-socialne-pravni-ochrane-deti-ceka-na-projednani-v-poslanecke-snemovne>
- [19] ©MPSV, 2021. Pěstounská péče – výklad pojmů zprostředkovaná a nezprostředkovaná pěstounská péče. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pestounska-pece>
- [20] ©MPSV, 2023. Formy náhradní rodinné péče. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece#PePeNa>
- [21] ©MPSV, 2023. Proces zprostředkování. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

- [22] ©MPSV, 2024. Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky pro mladé dospělé. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky-pro-mlade-dospELE>
- [23] ©MPSV, 2024. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2023. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/%C4%8Cesk%C3%A1+republika+1.xls/c91ca145-65db-a409-5f8a-3b15e2bdbbb3>
- [24] JIHOMORAVSKÝ KRAJ, © 2022. Průvodce zprostředkování pěstounské péče v JMK. In: *SPO – JMK: Sociálně – právní ochrana dětí Jihomoravského kraje* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: https://www.spo-jmk.cz/webfiles/soubory-ke-stazeni/pruvodce_pp.pdf
- [25] JURAJDOVÁ, Hana, ed., 2015. In: *Pěstounství je profese* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [cit. 2024-03-16]. ISBN 978-80-7421-115-7. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47
- [26] MATYŠKOVÁ, Linda, 2022. Vymezení pěstounské péče od 1. 1. 2022. In: *Šance dětem* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vymezeni-pestounske-pece-od-1-1-2022>
- [27] NADACE SIRIUS, ASOCIACE DÍTĚ A RODINA, 2019. Analýza – Pěstounské rodiny v České republice. In: *Nadace Sirius* [online]. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/vyzkumy/o-nahradni-rodinne-peci/pestounske-rodiny-v-ceske-republice>
- [28] RULÍKOVÁ, Klára, 2009. Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691

LEGISLATIVA

- [29] ČESKO, 1999. Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.
- [30] ČESKO, 2012. Vyhláška č. 473/2012 Sb. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473#p3>
- [31] ČESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	Pěstounská péče
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
SPO	Sociálně-právní ochrana
ÚP	Úřad práce

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Druhy pěstounské péče.....	16
Obrázek 2 - Koloběh pěstounské péče na přechodnou dobu.....	19
Obrázek 3 - Schéma kategorií.....	43
Obrázek 4 - Paradigmatický model.....	58
Obrázek 5 - Model zakotvené teorie	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte	22
Tabulka 2 - Výzkumný soubor	41

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Test „pověz mi zrcadlo“

Příloha II: Rozhovor

Příloha III: Přehled kódů a výpovědí pěstounek

PŘÍLOHA I: TEST „POVĚZ MI ZRCADLO“

1. Jsem si jist, že chci dítě mít dítě v NRP.
2. Mám základní právní informace o tom, co znamená ta forma NRP, o kterou usiluji.
3. Hodlám dítěti věnovat většinu svého času.
4. Nemám pro příštích několik let jiný časově mimořádně náročný životní cíl, který mne hodně láká (např. dálkové studium, rozjezd podnikání, cestování, hledání práce v cizině).
5. Jsem fit – cítím se fyzicky i psychicky schopen postarat se o dítě spíše několik let po jeho zletilosti než pouze do 18 let.
6. Přijmout dítě do NRP je mé vlastní rozhodnutí. Není to jen snaha vyhovět, maskující osobní nechuť k takovému kroku.
7. Mám na to patřičné zázemí. Tj. mám s dítětem kde bydlet, mám základní materiální podmínky včetně alespoň malé finanční rezervy. Je někdo, kdo mne v péči o dítě zastoupí, pokud se mi nečekaně zanítí slepé střevo a budu muset pár dní pobýt v nemocnici.
8. Nelpím na svém dosavadním životním stylu, na zaběhaném pořádku doma, snesu určitou míru nepořádku.
9. V mém okolí není nikdo, na kom mi skutečně hodně záleží a kdo by mému rozhodnutí zároveň nepřál.
10. Zcela jednoznačně souhlasím s výrokem: „není podstatné, jaké bude mít dítě vzdělání. Podstatné je, aby z něj vyrostl dobrý člověk“.
11. Udělám vše proto, aby z dítěte vyrostl dobrý člověk, ale snesu i zklamání. Můj život neskončí, pokud tomu tak nebude.
12. Jsem si jednoznačně jist, že svoji touhu po dítěti nemohu uspokojit jinak, než rodičovstvím či pěstounstvím. Jsem si jist, že nestačí zůstat bez dětí a dejme tomu pracovat v dětském domově, být pediatr, učitel, sestra v jeslích, vedoucí Junáka, hodný strýc (teta) dětí sourozenců atd.
13. Nesouhlasím s výroky typu „škoda každé rány, která padne vedle“, „metla vyhánila děti z pekla“, „mne rodiče řezali řetězem já budu své děti bít řemenem“, „dítě si musí pochvalu a samozřejmě i lásku rodičů především zasloužit.“

14. V mém trestním rejstříku není záznam o trestu za čin, který ohrožuje děti.
15. Prokazatelně nemám žádné sociální problémy spojené s konzumací drog včetně alkoholu.
16. Nejsem pedofil.
17. „Ve svých dětech jsme zranitelní...“, tuhle pravdu po čertech dobře uměly využívat všechny totalitní režimy. Není něco nebo někdo, kdo by mohl nám s dítětem výrazněji škodit.
18. Jsem dítěti schopen říci, že některé děti se narodí svým tatínkům a maminkám, ale to vůbec nic nemění na tom, že se mají moc rádi.
19. Je mi jasné, proč je předchozí výrok (citace jedné osvojitelky) vhodný a z hlediska omezení rizik ohrožujících harmonický rozvoj dítěte důležitý. Zároveň mi je jasné, jak velký je rozdíl mezi předchozí citací a výrokem: „Nejsme tvoji rodiče“.
20. Na dítě se těším.
21. Přes všechno předchozí si již nyní umím představit budoucí hodnotný a naplněný život i bez dítěte. Jsem přesvědčen, že dnem, kdy se mohu dozvědět, že zřejmě napořád zůstanu (zůstaneme) bez dětí, se můj život nezhroutí.

Speciální otázka navíc pro žadatele o pěstounskou péči:

22. Jsem přesvědčen, že dokáži psychicky (zejména pak emočně) ustát případné kontakty biologických rodičů s dítětem, projevy jejich mnohdy specifické osobnosti a příslušné dopady jejich návštěv a povahy na chování a prožívání dítěte i moje (naše).

Vyhodnocení testu je poměrně jednoduché. Na jednotlivé tvrzení odpovídáme ano (souhlasím) či ne (nesouhlasím). V případech, kde si nejsme zcela jisti svojí odpovědí, je vhodnější zvolit odpověď „ne“. Pokud veškeré odpovědi jsou „ano“, není to zárukou, ale šancí na úspěch v rámci procesu zprostředkování NRP (Gabriel a Novák, 2008).

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR

Úvodní otázky

- Kolik Vám je let?
- Kolik máte vlastních dětí a jak jsou staré?
- Ve kterém roce jste absolvovala odborné přípravy a kolik dětí jste měl/a doposud v péči?
- Ve kterém kraji a pod jakou vzdělávací organizací jste odborné přípravy absolvoval/a?

HVO: Jak pěstouni na přechodnou dobu retrospektivně pohlíží na odborné přípravy a vzdělávání po přijetí dítěte?

1. Jakým způsobem a formou Vaše odborné přípravy probíhaly?
2. Jak zpětně hodnotíte podobu odborných příprav, které jste absolvovala?
3. Jak jste byla spokojena s tématy vzdělávání, na které se odborné přípravy zaměřovaly?
4. Která témata vzdělávání zpětně považujete za nejvíce přínosná a proč?
5. Cítila jste se po absolvování odborných příprav kvalitně připravena na výkon pěstounské péče?
6. Byly pro Vás získané informace z odborných příprav relevantní vzhledem k následné praxi?
7. Jaký smysl má dle Vás odborné přípravy absolvovat?

DVO1: Jaké jsou zkušenosti pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním z hlediska emoční a psychické náročnosti výkonu pěstounské péče?

8. Považujete pěstounství na přechodnou dobu za emočně a psychicky náročné?
9. Jak v rámci odborných příprav probíhalo vzdělávání v oblasti emocionální a psychické vyrovnanosti?
10. Cítila jste se po absolvování odborných příprav emočně a psychicky připravena?
11. Zaznamenala jste během výkonu pěstounské péče situace, které Vás velmi zasáhly a měly by být v rámci odborných příprav důsledněji probírány?

DVO2: Jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni z hlediska vývojových a psychických potřeb dětí?

12. Jak byste popsala odbornou přípravu z hlediska vývojových a psychických potřeb dětí, vzhledem k individualitě každého dítěte?
13. Jak jste schopna získané informace ohledně pochopení potřeb dětí uplatňovat v praxi?

DVO3: Jaká je zkušenost pěstounů s odbornou přípravou a vzděláváním týkající se procesu přijímání a odebírání dětí?

14. Jak jste byla během odborných příprav připravována na proces přijímání a odebírání dětí?
15. Jaké dovednosti či strategie jste získala v rámci odborných příprav, které Vám pomáhají při procesu přijímání nebo odebírání dětí?

DVO4: Jak jsou pěstouni odborně připravováni a vzděláváni na spolupráci s biologickou rodinou dítěte?

16. Jak probíhaly odborné přípravy zaměřené na pozitivní vztahy a komunikaci s biologickou rodinou?
17. Jaké dovednosti jste získala během odborných příprav, které vám pomáhají s efektivní spoluprací s biologickou rodinou dítěte?

DVO5: Jaké oblasti odborných příprav a vzdělávání považují pěstouni za problematické?

18. Chyběla vám během odborných příprav nějaká témata, která jsou zcela opomenuta?
19. V jakých oblastech jste si sama musela doplnit či zdokonalit své znalosti po absolvování odborných příprav?
20. Máte nějaké návrhy pro vylepšení odborných příprav?

Závěrečná otázka:

- Odpovídaly předávané informace v rámci odborných příprav následné realitě?

PŘÍLOHA III: PŘEHLED KÓDŮ A VÝPOVĚDÍ PĚSTOUNEK

Kód	Výpovědi pěstounek
Jak to tenkrát bylo	
Počátek PPPD	„Tehdy, když jsme dělali přípravy, tak ani ta zkušenost nebyla nebo jestli, tak nějaká minimální. Nevím, kdy přesně úplně byla zřízená přechodná pěstounská péče ale byli jsme z těch prvních vyškolených” (P3). „Tady u nás v podstatě v té době nikdo nebyl. My jsme byli úplně první, kteří tady začínali s tím pěstounstvím, takže zkušenosti téměř žádný. A tenkrát nás pořád jako ubezpečovali, že se to všichni učíme, že zatím s tím nikdo nemá zkušenosti” (P1).
Dříve vs. dnes	„Teď co jsou přípravy, tak ty lidi nejsou nachystaní, a proto i ubejvá přechodných, dlouhodobých i náhradních rodičů. Já, když můžu porovnat, protože sama chodím na přípravy přednášet, tak si myslím, že ty prvotní přípravy byly kvalitní. Noví pěstouni to vůbec nedávají, přerušují fakt po prvním dítěti, prostě řeknou, není to můj šálek a je to právě díky přípravám” (P4). „No tak to můžu teďka říct, ne teda v souvislosti se mnou, ale s kolegyňi, která přebírala dítě s dost vážnou infekční chorobou a na tohle vás ty přípravy nepřipraví, ale vůbec. Ona říkala, já jsem ani nevěděla, jestli ho musím přijmout nebo jestli můžu říct, že z toho mám strach. Jakýkoli měla problém, tak volala mě, protože říkala, že o tom se v přípravách vůbec nemluvílo” (P1). „Myslím si, že jsme měli nejkvalitnější přípravy, podle toho, co slyším od kolegyň, jako že byly komplexní” (P3). „Teď neměli v přípravách ani lékařku, ani právníka, v podstatě vůbec žádný hosty, nikoho. Takže dost na ty přípravy nadávají. Teď to absolvovali dvě mé známé a obě říkaly, že je to osekáný, že to vedou jen zaměstnanci Trialogu a nic” (P1).
Účastníci	„Vždycky jsme tam měli nějakýho specialistu, buďto z řad OSPOD nebo z řad úřadu práce nebo člověka, který s tím má jakoby zkušenosti” (P4). „Odborníků tam bylo dost. Mně se strašně líbilo, že vlastně to bylo od všeho něco, jako že tam byla Sojková a řešila s náma jakoby dávky, pojištění a tyhle ty věci kolem peněz, že tam byla zdravotní sestra a učila nás první pomoc, péči o dítě, pak psychologka, samotný pěstounky dlouhodobý, co už měly svoje děti a fakt jako ty jejich zkušenosti byly k nezaplacení” (P3). „Tu přípravu vedl psycholog z úřadu pro mezinárodní ochranu dětí a dlouhodobá pěstounka z jiného kraje. Jednou tam byla účastnice z Dobré rodiny” (P5). „Občas tam byli nějakí hosté. Byla tam doktorka-pediatřička, byl tam psycholog a jinak to vedla vlastně paní ředitelka Trialogu Jurajdová a pan doktor Kotek. Tenkrát na začátku nám tam ještě přijeli manželé z Prahy, kteří už to dělali delší dobu, tu pěstounskou péči na přechodnou dobu” (P1). „Byli jsme tam my jako žadatelé, plus psycholog a ta školitelka. Chodili za náma vlastně i pěstouni na přechodnou dobu...mně tam třeba chyběla nějaká pediatřička, která by nám třeba ukázala, nebo poradila co se týče krmení takovejchle miminek. Jako jak to mlíko řešit, kdy můžem vyměnit, jak poznáme třeba, že to dítě má na to alergii nebo prostě tady tydlencty věci, protože to už jakoby jde úplně mimo nás, že jo” (P2).
Obsah	„Zpětně vnímám to, že ty témata nebyla probírána až do takové hloubky” (P4). „Všechna témata byla k věci a všechna jsou asi opravdu důležitá, jen by klidně mohla být probírána mnohem víc hlouběji” (P5). „Prostě беру za důležité vše, co tam zaznělo” (P3). „Všechna témata byla důležitá, to se asi fakt nedá říct, že by některé nebylo důležité. Jak jsem řekla, víc bych prohloubila tady to předávání dětí” (P5). „Témata byla různorodá. A myslím si, že ty témata byly věcný, protože tím, že jako jsme tam měli možnost rozšířit to téma jinak, tak jsme se opravdu zaobírali tím, co to je a jako o čem to je, že to není o bílým blondatým dítěti, ale že to je prostě o dítěti, který je nechtěný, o dítěti, který má handicap, co je to ten handicap, že handicap je opravdu i dvojí etnikum nebo polorodý etnikum” (P4).
Praktické příklady	„Nějaké praktické takové jakoby hry na ta témata tam určitě byli, ale že by se tomu věnovalo nějak více času se říct nedá. Praktičtější věci do toho vnesla ta pracovnice z Dobré rodiny, ta řekla konkrétní jakoby věci, ale bylo to podle mě teda jakoby málo” (P5). „Buď nám pouštěli nějaké materiály k tomu nebo nám dávali písemnou formou nějaké příběhy. Potom jsme dostávali i vlastně jako my nějaké příběhy, které jsme museli vypracovat, což znamená, aby věděli, jak bysme se zachovali v té a té dané situaci” (P2). „My jsme třeba byli na návštěvě v klockánku, byli jsme na návštěvě u pěstounů dlouhodobých přímo doma, co zakládali to Sdružení pěstounských rodin. Hlavně na tom školení nám ty psychologky, co to tam vedly zadávaly situace, který jsme hráli, ty situace, který můžou nastat a že si to člověk jakoby prožil. Měli jsme skupinku a někdo byl jako to dítě, někdo byl ta pěstounka, a to mi asi dalo úplně nejvíc” (P3).

Teorie vs. praxe	
Emoce a psychika	<p>„Je to psychicky náročné i emočně. Ono je to jako náročný, když vám to dítě roste před očima a najednou si začnete uvědomovat, že vlastně se s ním budete loučit. Takže je to náročný, psychicky i jako emočně je” (P2). „O tom jsme tam mluvili, že to jako není úplně jednoduchý a že člověk musí mít povahu na to to zvládnout” (P3). „Nějaké praktické takové jakoby hry na ta témata tam určitě byli, ale že by se tomu věnovalo nějak více času se říct nedá” (P5). „Myslím si, že na naši psychickou vyrovnanost se to moc nezaměřovalo. Jen že máme mít dostatečný potom čas na ten respit, že není dobrý střídat jedno dítě za druhým hned, což některý pěstounky dělají. Prostě už po 14 dnech by chtěly další dítě, ale je potřeba se od toho dítěte tak nějak jako odpoutat, protože si na něho zvyknete samozřejmě že jo” (P1). „Žádný. Maximálně vám tam řeknou, jak je důležitý odpočinek, dát si pauzu po odevzdání toho dítěte a nebrat si do péče hned další” (P4). „To je to, na co tě nemůže nikdo připravit. To si člověk musí prožít sám. No jo, fajn, máš nějakou podporu, víš, že můžeš zavolat psycholožce, sejít se s ní, zavolat. Jo, říkali jsme si, co jako dělat, jet na dovolenou, odhodte všechny tyhle věci, zavřete barák, běžte někam pryč nebo třeba malujte” (P3).</p>
Péče o děti	<p>„Vývoj těch dětí byl za mě probírán dostatečně. Myslím, že to tvořilo celý jeden tematický celek těch příprav” (P4). „Tak to si myslím, že bylo právě docela dost rozebíráno v těch našich přípravách, takže tam si myslím, že bych ani neměla nějaké připomínky. No tam ten vývoj byl dostatečně vysvětlován a probírán. I včetně vlastně různých chorob, postižení nebo právě těch traumat, té psychiky” (P5). „Tak ono je to de facto hlavně o tom, že člověk v sobě musí mít vazbu na to dítě, že tam musí být nějaké cit, že se na to dítě musíte naladit, že nemůžete prostě jenom to převzít jako kus nábytku a říct si teď to tady mám a za půl roku to tady mít nebudu. Prostě opravdu tomu děcku dát jakoby tu lásku a takovej ten pocit mám tě rád, i když třeba se nebudeš chovat úplně tak, jak by ses chovat měl, ale nebudu tě soudit a tak. Jo prostě neřešit, nezkoumat proč se tak chová nebo podobný věci, ale prostě zkusit se na to děcko naladit. No dát mu něco víc, než měl v té rodině, ale zase nečekat, že to dítě nám bude padat kolem krku za to” (P2). „Já bych řekla, že to funguje tak nějak automaticky. Vidíte, co každému děcku vyhovuje nebo nevyhovuje a podle toho se pokaždý zařídíte. Naladíte se na to dítě, snažíte se ho pochopit a podle toho jedete, fungujete” (P3). „Tam vlastně šlo hlavně o to, aby jako my si dokázali říct nebo jakoby uvědomit co zvládneme a nezvládneme, ať už věkově nebo zdravotně, jaké ty děti jsme schopni přijímat” (P4). „Tam jde o to, co my jako pěstouni jsme schopni a ochotni nějakým způsobem zvládnout. My, když podáváme tu žádost, tak my si tam vlastně jakoby píšeme, co třeba jsme schopni nějakým způsobem s tím dítětem absolvovat, jakou chorobu jsme schopni zvládnout a podobně” (P2).</p>
Spolupráce s rodinou	<p>„Tak to jo, to jsme se připravovali. Ta komunikace ale probíhá tak jako normálně když to jsou v pohodě lidi. Člověk se jim vždy snaží vyjít vstříc a bere je jako součást toho všeho” (P1). „Co se týče té biologické rodiny tomu věnovali dost pozornost naši školitelé a myslím si, že to byla jedna z oblastí, která byla hodně rozebírána. Nejzásadnější je vědět, že je to součástí toho dítěte a ať už je biologická rodina jakákoli, tak se jim nevyhýbat, ale spolupracovat s nimi, především pokud tam ten jejich zájem opravdu je” (P5). „Ať je ta rodina, jaká chce, nesmí to člověk prostě odsuzovat, nebo soudit. Člověk prostě, jako to musí vzít tak, že ať se tam stalo, co se stalo, tak jako nesoudit je. Nechat to prostě plynout, a hlavně je nestavět do role vy jste jako ti špatní, nebo prostě něco takového” (P2). „O tom to je, o té spolupráci, o té lidskosti, vysvětlit jim to prakticky, protože i ten rodič se zklidní a je podstatně lepší spolupráce potom i s tím OSPOD” (P4). „Asi takovou otrlost, že člověk je připravený na všechno. Tady těch lidí, to máte feťáky, alkoholiky, zjistíte že lžou tak jak dýchají. Takže nevěřit ničemu, to jednak” (P1). „Být připravený na všechno. Rodiče slibují, pak nedodrží, volají, pak se z něho nic odmlčí. Oni vám tam toto řeknou, s jakým jako typem těch biologických rodin se můžete setkat a že je musíte tolerovat, komunikovat s něma. Což jako někdy to samozřejmě náročný je, ale tak mně osobně ty kontakty nevadí, všechno děláte v zájmu toho dítěte” (P3). „Jestli přímo nějaké dovednosti, to si teda netroufám tvrdit. Jako bylo zdůrazňováno, že je potřeba s tou biologickou rodinou počítat, že komunikovat i s tou biologickou rodinou a citlivě je potřeba, a že není dobré je vymazat, a to ani z vědomí těch dětí, protože prostě patří do jejich života” (P5).</p>

<p>Přebírání dítěte</p>	<p>„Probíráno to tam bylo relativně dost, ale nějaký situace, jakože nepříjemný situace s tím spojeny mi tam chyběli. Na to nás v podstatě vůbec nepřipravovali“ (P1). „Tak to si myslím, že taky tomu se věnovala poměrně dostatečná pozornost. Zase jsme tam probírali i trošku prakticky nějaké věci i formou nějaké té hry jakoby. Popisovali nám, jak ten proces bude asi probíhat, kdo v něm zastává, jakou roli a myslím si, že toto i celkem té realitě odpovídalo“ „Oni vám tam jakoby řeknou, jak se to může jako dítě, že vás třeba i někdy vezmou k nějakému tomu případu anebo prostě si jedete někam pro to dítě, nebo vám ho doveze sociálka“ (P2). „Přijmete dítě a prostě zkoušíte, je to pokus omyl. Tak informace jsou informace, že jo, no tak řeknou ti, že jako předávání, tak tam je to jasný. Buď zavolají, máme tady pro vás nějaký dítě, buď vám ho doveze soudní vykonavatel nebo si ho vyzvedneš v porodnici, to je případ od případu“ (P3). „Co se týče přijímání, ano řekli nám, jaký bude ten proces, co následuje, jaký bude ten první telefonát, kdo mě bude doprovázet, co musím udělat...to samozřejmě ano“ (P4). „Já jsem teda byla i u toho odebírání z té rodiny a bylo to hrozný, už jsem říkala, že bych u toho už nikdy nechtěla být“ (P3). „Nikdy bych už nepřebírala dítě v přítomnosti rodiče, protože ten rodič, ne tu instituci, ale vás si spojí s tím, že mu sebrali dítě“ (P1). „Co tam zaznělo a čeho se já osobně držím, je to, že u přijímání dítěte nechci přijít do kontaktu s biologickou rodinou dítěte. Oni vás berou jako toho, kdo jim to dítě bere“ (P5).</p>
<p>Odebírání dítěte</p>	<p>„S tím odebíráním je to docela zajímavý. Jako člověku to nedá, ale přemýšlíte nad tím, zvládla to, nezvládla to, co se bude dítě“ (P2). „Při tom odebírání, tam si to člověk, ta ženská, musí prožít, probrečet. Najednou ten klid, ticho, samota, na každou to asi trochu padne“ (P3). „Řekla bych že úplně vlastně nejsložitější pro mě je vždycky to předávání a tam si myslím, že by se tomu měla věnovat možná větší pozornost“ (P5). „Je úplně jiný předávání do biologický rodiny, je úplně jiný předávání prvo žadatelům jako osvojitelům, je úplně jiný předávání osvojitelům, kteří jsou schopni přijmout nepravdě volný dítě, je úplně jiný předávání dlouhodobým pěstounům, jestli jsou to prvo žadatelé anebo už přijímají třeba 2/3 dítě, jestli přijímají dítě jako sourozence, nebo jestli předávám přechodnému pěstounovi anebo jestli předávám ústavnímu zařízení“ (P4). „U té holčičky, co jsme měli předtím tak tím, že jsme zůstali jakoby v kontaktu i s tou maminkou a maminka mně sem tam pošle fotky, tak je to pro mě takový jako potěšující, že člověk vidí, jak roste. No ale je mi jasný, že to samý se nemusí stát teď u toho druhého“ (P2). „Já se umím navázat, já se umím odpoutat, já si to prostě se sebou tady vyřídím, ale nebudu žít s tím, že prostě budu tady piplat děcko 2 roky a pak ho vezmu takhle za ruku, řeknu tak ahoj a odvedla ho do děčáku? Vůbec, jako nemohla bych s tím žít prostě, nemohla“ (P3). „Určitě nám řekli nějaká pravidla, jak by to mělo vypadat. Já je porušuju neustále, protože se mi to nelíbí a žádný dítě jsem neodevzdala tak, jak si to představují. Ale prostě na to, kdy to dítě skutečně odchází chci mít prostě klid a myslím si, že i to dítě. Ale aby tady šaškovalo 10 účastníků okolo toho... to já prostě si ráda řídím jakoby sama, intuitivně, ve prospěch toho dítěte, aby odešlo co nejvíce v klidu, v pohodě ke známým lidem a s důvěrou“ (P3). „Jako takový nějaký obecný postup je jasný, ale myslím, že zrovna při tom odebírání dítěte si každý pěstoun musí udělat takový nějaký svůj rituál“ (P5). „Tak jako velmi dobrý tip, co na přípravách zazněl a kterého se držím je ten, že máme sepsat nějakou ideální představu o budoucích rodičích dítěte, co tomu dítěti prostě sedne. Jinak jako jo, odevzdám dítě a opravdu si dopředu ten čas na to vyrovnání se s tím“ (P1). „Jo a důležitý pro mě, protože není mi jedno kam to dítě pak ode mě jde, vždy píšou, jakou mám představu, protože já to dítě znám nejlíp, já jsem s ním každý den celou tu dobu“ (P4). „Je to spíš jako o tom, že člověk si to musí v té hlavě poskládat a nebudu tvrdit, že to neobulím. Když jsme odevzdali tu holčičku, i když u nás byla tak krátkou dobu, tak jsem nebyla schopná třeba vzít ty věci a začít je jako uklízet nebo něco. Ale ta ženská si to musí odžít, protože ta ženská s tím dítětem je 24/7 že jo“ (P2).</p>
<p>Nemožné se připravit</p>	<p>„Jako na to vás nikdo ani nedokáže připravit. Oni vám to tam řeknou vy to všechno víte, ale tohle je potom prostě ta srážka s tou realitou podle mě“ (P2). „To je to, na co tě nemůže nikdo připravit. To si člověk musí prožít sám. Myslím si, že každé si jako musí najít nějaký svůj rituál nebo jak se s tím vyrovnat“ (P3). „Samozřejmě nikdo vás nepřipraví na to, že máte dítě třeba 2 roky a nenajde se rodina a odevzdáte ho do děčáku. Jako myslím si, že jsou věci, který žádná příprava nemůže vyřešit, že to si musí člověk zpracovat asi sám“ (P3). „...to předávání je pokaždý jiný. Na to vás nikdy nikdo nepřipraví. Jako nějaký standard je, ten základ nějaký je, ale nikdy na to nebudete nikdo připravené a můžou bejt přípravy jakýkoliv“ (P4).</p>

(Ne)významnost příprav	
Nedostatky	<p>„To je to, co bych na té přípravě čekala, jako že vám vyloženě tam jako řeknou a teď je potřeba třeba s tím dítětem udělat tohle tohle, nebo tamto. Jako takový konkrétní jakoby body, situace... ale toto mě tam třeba jako chybělo“ (P2). „Dnes když vidím sama, jak ty přípravy probíhají, tak tam chybí ta praxe, konkrétní příběhy, případy, odborníci a já nevím co ještě“ (P4). „Zpětně to vnímám, že některá témata třeba opravdu byla jenom naznačená a nešla až tak do hloubky a že by to třeba chtělo tomu věnovat větší pozornost... úplně po té praktické stránce jsme se toho dotkli jenom tak jakoby spíš letmo“ (P5). „Ty informace si člověk najde, když je potřebuje. Pro mě je to pak ztracený čas, pro mě je spíš důležitější opravdu to sdílení těch zkušeností“ „Překvapilo mě spíš, my tím že jsme byli už pěstouni před tím, tak mě spíš překvapilo to, co tam jakoby říkali těm budoucím pěstounům... říkala jsem, jako mám pocit, že ty lidi chcete vyděsit, aby vám odsad' utekli. A to mi přijde strašný. Já říkám, já vím, že to jako není lehký dělat tuhle práci, ale vyděsit ty lidi aby prostě třeba odešli, nebo neprošli, to mi přijde smutný“ (P2). „Jako buďto psychologicky odrazují ty lidi anebo nejsou dostatečně informovaní a vůbec neví o čem ta péče je, že to je opravdu jako náročný“ (P4). „No a další problém, že nemáme pěstouny. My jsme si mysleli, že prostě tady stojí zástupy na ty naše vymazlený mimina a my nemáme pěstouny, nemáme je kam dávat a my sami prostě ukecáváme různý přátelé a jdeme do toho jakoby s tím, že budeme platit 50 000 pokutu a takhle nám neustále je vyhrožováno“ (P3).</p>
Spokojenost	<p>„No myslím si, že to špatnej způsob asi nebyl. Mně to vyhovovalo“ (P5). „Já to hodnotím dobře“ (P4). „Tak za mě ty témata nebyly jako vůbec špatný jo. Za mě si myslím, že ta příprava je užitečná“ (P2). „Jo, jak říkám, já určitě jako nemůžu nic vytknout“ (P3).</p>
Návrhy pro zlepšení	<p>„No víc těch právnických věcí a víc těch lékařských věcí bych řekla. A hlavně i ti psychologové, aby se těch příprav účastnili“ (P1). „Asi bych fakt jako byla za, aby tam byla třeba právě nějaká ta pediatrička, která by opravdu jakoby ty maminy adopčáky, pěstouny i ty přechodňáky fakt jako poučila“ (P2). „Já se domnívám, že odborný přípravy by měly být opravdu z praxe. Neměly by být jenom, že prostě nějaká metodika říká, ale že by tam mělo chodit opravdu víc jakoby lidí, kteří s tím mají zkušenosti“ (P4). „Já si myslím, že každé z příprav, by měl mít opravdu odbornou praxi v rodině přechodného pěstouna, v rodině dlouhodobého pěstouna, ale opravdu u vybraný rodiny, kde jako ta problematika těch dětí je“ (P4). „Stačí jedná blbá věta: Na jak dlouho toto dítě vidíte u mě? Na to, aby třeba byla ta případová konference, aby si opravdu jako ty lidi řekli, kdo jakou má kompetenci, co se bude dít a sestavili IPOD“ (P4). „Dneska už v kontextu těch zkušeností, protože to už běží poměrně dost dlouhou dobu, takže nějaké výstupy z jednotlivých předávání by někdo měl shromážďovat a mělo by se to jakoby prezentovat jaké jsou teda ty obecná doporučení nebo postupy“ (P5). „Existuje nějaká jakoby kniha nebo manuál, který se bohužel u nás v ČR jakoby nepoužívá. Což nám potom přišlo jako obrovská škoda, protože v tom manuálu, když jsme do něho měli možnost nahlídnout, bylo úplně všechno... Protože tohle za mě si myslím, že by měli všichni pěstouni dostat a bylo by to úplně bez problému do budoucna. Jsou tam jak zákony, tak jsou tam vlastně různý takový jako věci, jak se třeba zachovat v té a té situaci nebo prostě nějaký dokumenty, že se v tom dají jako najít a tak. Za mě to bylo hodně užitečný no“ (P2). „Může tady být třeba pětiletý šestiletý sedmiletý dítě a k tomu dítěti musím já nějakým způsobem najít cestu, nebo musím se s ním nějak sžít. Já bych třeba přivítala víc tady takovejchle jakoby rad, jak k takovému dítěti, jako se dostat. Bylo by tam pro mě přínosný, kdybych prostě se dozvěděla nějaký tady takovýhle informace jako vyloženě jako konkrétní věci“ (P2). „Když to vezmu, jaké mám informace od jiných pěstounů, kteří se třeba už setkali s většima dětma, které právě potřebovali to léčivé rodičovství, tak někteří pěstouni na to nejsou připraveni a myslím si, že ani ne všichni jsou schopní“ (P5). „Aby ta informace k nim přišla, že přípravy jsou fajn, informací milion, nemůžeš si všechno pamatovat a nemůžeš se taky se všema situacema potkat, každá je jiná. Tak prostě asi to aby ti školitelé jim tu informaci dali ať se nebojete že jako selhali, že něco dělají blbě, ať prostě když si nejsou jistý, ať radši desetkrát zavolají, zeptají se těch odborníků“ (P3). „Lepší spolupráci v rámci celého systému. Já beru všechny za kolegy, jo, OSPOD, krajský úřad, ale nikdo z nich už nebere za kolegy vás. Ano ten kraj je můj nadřízený, ale i tak ho beru za kolegu, tady jde o ty děti. Takže nějakou větší spolupráci, táhnout za jeden provaz“ (P4). „Bojovala bych za to, aby prostě náhradka měla svého soudce, kterej by dělal jenom to, protože to je tak nesmyslný, když to soudí někdo, kdo prostě nic neví“ (P3).</p>

<p>Význam</p>	<p>„Tam vlastně šlo hlavně o to, aby jako my si dokázali říct nebo jakoby uvědomit co zvládneme a nezvládneme, ať už věkově nebo zdravotně, jaké ty děti jsme schopni přijímat“ (P4). „Já si myslím, že je to takovej ten poslední moment, kdy si to někteří lidé rozmyslí“ (P1). „Jako ono to opravdu dá člověku hodně a hodně si u toho člověk i zapřemýšlí. Jestli teda do toho jít nebo nejit, ale taky hodně lidí to vyděsí. Jo a oni dokážou vás tam jako hodně psychicky dostat do takového stavu, že tam člověk opravdu si sáhne na to svý vlastní dno. Takže jako relevantní mi to jakoby přijde, jako že se člověk prostě opravdu dokáže na to nějakým způsobem jako připravit a poskládat si to v té hlavě, jestli to fakt chce dělat nebo ne, to pěstounství“ dále dodává: „...kdyby do toho šli lidi nějak bezhlavě, tak by tam byla spousta asi zklamání, těch jako pěstounů potom. Jako ty přípravy jsou nutný, protože člověk si to třeba fakt jako v některých případech maluje, ale potom, když fakt slyší třeba některý ty reálný příběhy, tak jako... tam je právě to sáhnutí si potom do sebe, jestli vůbec na to ten člověk jakoby má, nebo ne. Takže určitě jako to má přínos pro ty pěstouny“ (P2). „Smysl to rozhodně má a mělo. Jak jsem zmínila, mně to sundalo ty růžové brýle a přestala jsem si to tak idealizovat“ (P3). „Tak nedovedu si představit, že by to šel někdo vykonávat bez příprav...Takže je to úplně ten základní předpoklad, aby se dozvěděli žadatelé nějaké teoretické věci, především si uvědomili, co to reálně obnáší a naučili se třeba i nějaké praktické záležitosti“ (P5).</p>
<p>Přínos</p>	<p>„No já bych řekla, že pro mě byly nejpřínosnější takový ty spíš právní věci. Jak postupovat, na co máme nárok, co jsme schopní ovlivnit my pěstouni v době, kdy to dítě je u nás, jakým způsobem uspišit soud nebo jaký procesní kroky dělat“ (P1). „Jako ale samozřejmě i na těch přípravách mě to jako přineslo a ráda na to vzpomínám. Poznala jsem úžasný lidi s kterejma jsem doteďka v kontaktu a když bych potřebovala poradit, tak opravdu můžu jim říct a úplně jako že luxus“ (P4). „Já tam měla tak skvělou partu lidí, kdy s těma lidma se vídáme do dnes, sdílíme spolu všechny ty zkušenosti a máme v sobě obrovskou oporu“ (P3). „Určitě relevantní byly a spoustu informací, co tam člověk slyšel uplatnil potom v té praxi“ (P5). „To, co se tam člověk dozví, tak z větší části nějak využije“ (P3).</p>
<p>Šťěstí přeje připraveným</p>	
<p>Připravenost</p>	<p>„Člověk se musí jakoby smířit, tady s tím v hlavě a vůbec celkově, než vůbec tady do toho pěstounství na přechodnou dobu jde. Ale já jsem celou dobu jakoby věděla, že tady něco takovýho prostě chci dělat“ (P2). „Já jsem byla připravená ještě před přípravama, já jsem to dělala jenom kvůli tomu papíru“ (P4). „Myslím si, že jsem se cítila asi stejně jak před tím, co se týče tady té připravenosti emoční a psychické, protože zas až úplně takové nějaké, že bych se dozvěděla převratné nové věci, to pro mě nebylo, protože já už jsem o tom uvažovala dlouho tak jsem na to byla... psychicky jsem na to prostě už byla naladěná“ (P5). „Já jsem s tím jako problém neměla. Já jsem se na to hrozně těšila a byla jsem na to jako připravena ještě před těma přípravama“ (P1).</p>
<p>Předchozí zkušenost</p>	<p>„Tím, že jsme byli i dlouhodobí pěstouni, tak už jsem věděla jako o čem to pěstounství je a věděla jsem, do čeho jdeme. My jsme šli do toho s tím, že už jsme taky věděli, co nás čeká a co nás nemine. Když jsme jezdili jako pěstouni na školení, tak jsem mluvila několik let zpětně vlastně s pěstounama na přechodnou dobu a ty nám to jako říkaly všechny ty úskalí a tak“ (P2). „Tím, že jsem pracovala jakoby v zařízení, tím, že jsem 17 let spolupracovala a spolupracuju s některejma dětskejma domova, takže jako já ten typ těch dětí jsem znala. I tím, že jsem dělala hostitele... Mně chyběl ten papír“ (P4). „Nejsem člověk, ktorej by řekl, že jsem teď v této chvíli úplně připravena... jako chtěla jsem to dělat, tím že jsem měla zkušenosti i z té práce jako pracovnice na OSPOD a taky jsem studovala sociální pedagogiku, tak jsem možná věděla z některých oblastí víc, jak ostatní pěstouni, ale jako určitě to lze vylepšit vždycky“ (P5).</p>
<p>Podpora</p>	<p>„Spíš jsem obvolávala kamarády, kterých jsem se ptala. Měla jsem třeba známou právničku v kanceláři ombudsmána, tak jsem se na ty právní věci ptala jí. Nebo výborná sociální pracovnice, kdykoli jsem měla nějaký problém, jaký dát předběžko nebo prostě nějaký takový věci, vždycky mi poradila. Záleží na tom opravdu jakou máte sociální pracovníci a když je to výborná ženská, tak vám poradí se vším i s tím co by nemusela“ (P1). „Já mám výbornou tu doprovodku a klíčovku, takže když je nějaký problém, tak stačí prostě říct a oni mě jako tady s těma věcmi, co jsou okolo, jako hodně pomáhají jo. Kdybych něco nevěděla nebo to, tak jako oni by mě určitě jako pomohli“ (P2).</p>

<p>Celoživotní učení</p>	<p>„Prostě každé dítě je jiné a je potřeba se dál o to zajímat. Ty přípravy, které člověk absolvuje na začátku určitě nestačí. Na to máme taky to vzdělávání povinné během roku, takže člověk musí i sám vyhledávat určité informace. Člověk se učí celý život a u téhle v uvozovkách práce to platí možná dvojnásob“ (P5). „To si člověk hledá pořád něco. S čímkoli novým se setkám tak hned googluju že jo. Teď malou mám od závislé matky, tak tam jsem si třeba hledala informace ohledně abstinčních příznaků u toho miminka. Oni to na těch přípravách zmínili, ale prostě nejde si pamatovat všechno, za ty roky, kdy se s takovou situací pravidelně nesetkáváte, to jako fakt vypustíte z hlavy“ (P3). „Jako zajímám se o to pořád, s každým dalším dítětem si v podstatě vyhledávám nějaký nový informace“ (P4). „Takže člověk pořád jakoby hledá nebo oprašuje to, co si někdy vyslechne, přečte, a protože to hned nevyužije v praxi, tak to ustoupí trošku v zapomnění a je potřeba to oprášit. Takže určitě jsem informace hledala“ (P5).</p>
<p>Střet s realitou</p>	
<p>Odlišnost</p>	<p>„Přípravy jako ok, jako dobrý, ale jako je to hrozně strojený...ta praxe je potom prostě úplně jiná, (P4). „Ono tam je přínosný všechno jenže problém je v tom, že potom ta realita je trošku jakoby jiná“ (P2). „Ta skutečnost je potom trošku jiná no, tak jak jsem říkala, nesmyslný systém, dlouho trvající soudy a tak... z toho co říkají tak to má valit jak na běžícím pásu, a to tak opravdu, ale opravdu není“ (P3). „Ten systém špatně funguje. Prostě funguje špatně a vlastně na těch přípravách to bylo takový zalitý sluncem. Takový, jakože takhle to funguje, bude a hotovo. Takže očekáváš, že to takhle je, že nebudeš mít dítě rok a půl, že ho zmapuješ, dáš k lékaři, toto tamto a prostě maximálně do třeba 4 měsíců od tebe odchází jo, tak nám to bylo podáno“(P3).</p>
<p>Negativní zkušenost</p>	<p>„Dítě mělo 1. stupeň ZTP, já jsem teda nechala přehodnotit ten zdravotní stav, takže nakonec mělo 3. stupeň ZTP, takže jsem byla obviněna z toho, že já chci brát větší peníze jako pečující. Nakonec to dospělo k tomu, kdy vyšla nová metodika a zjistila jsem, že já, když mám handicapované dítě, tak vlastně respitovou péči nemusím mít až od 2 let věku dítěte, ale že ji můžu mít i do 2 let věku dítěte. Tak jsem prostě o to požádala. No neexistovalo, všechno špatně a dospělo to k tomu, že vlastně tím, že na to nejsou zvyklí u přechodného pěstouna, tak to byl hrozně velký problém. Takže všichni samozřejmě na mě apelovali, že to je na vyhazov a podobně. No, takže byla vlastně de facto ze dne na den teda předána druhé kolegyni a půl roku jsem bojovala, protože mě chtěli vyhodit. Do dneška to mám, je to 5 let zpátky, v očích, půl roku jsem se z toho dávala do kupy“ (P4). „Já jsem teda byla i u toho odebrání z té rodiny a bylo to hrozný, už jsem říkala, že bych u toho už nikdy nechtěla být. Doteď se mi o tom zdá, bylo to nepřijemný. Je to můj nejhorší zážitek od roku 2014 co tady tohle dělám a nikdy už bych do toho nešla. Takovej nesmysl, kdo toto vymyslel? Jako nechápala jsem to, nepochopila jsem to do teď, proč já bych tam u toho měla být“ (P3). „Pak natrefíte na psychicky nemocnou matku dítěte, tak jako já, která vám dělá ze života peklo, tak potom to je náročné. Já jsem byla na kriminálce, protože ona nám tady vyhrožovala, obcházela nám barák, na sociálních sítích o mě psala, že prodávám jejího syna na orgány a na kriminálce vám řeknou: no tak snad půjdete na krajský úřad, protože jste potažmo jakoby jejich zaměstnanec a oni vám pomůžou a tam vám zase jen řeknou nečtete to. Tak na tohle vás nikdo nepřipraví a nikdo vám s tím nepomůže“ (P1).</p>
<p>Chyby v systému</p>	<p>„Děti tady jsou rok, rok a půl, 2 roky, a to je tak nesmyslný jo, proč se má navazovat na mě, když má být už jinde. My jsme fakt šli do toho, že to dítě tady bude 3/4 měsíce, šup valí, že budu mít 4 děti do roka a nikdo se na nikoho nebude vázat“ (P3). „Když mám tady dítě od narození, má 3 dny a oni mi řeknou, že v 7 týdnech půjde na osvojení a oni se mně ozvou pomalu až na můj apel v 7 měsíci, tak je něco špatně. Jako když to dítě má jít někam, tak ale ať jde co nejdřív. Já jsem pouze jenom ta dočasná péče o dítě, já radši těch dětí budu mít 10 za rok než 1.... Ale odpověď OSPOD je: neřešte, můžete mít dítě rok a můžete dvakrát prodloužit“ (P4). „Jedna sociální pracovnice 2 měsíce po přijetí dítěte už řeší hledání nových pěstounů, druhá sociální pracovnice ví, že to dítě je tady v pohodě, že nic nemusí řešit, takže rok nic nedělá“ (P1).</p>
<p>Nejednotnost</p>	<p>„A i soud, každý soud to řeší jinak, každý to dítě máme úplně, ale naprosto diametrálně úplně jiný – postup, rozhodnutí, všechno jiný“ (P1). „Jako já si ráda věci řídím sama, mně se moc nelíbí takový to předávání, aby u toho byl OSPOD, aby u toho byla doprovodná organizace, aby u toho byla moje a její doprovodka. Odmítám to takhle dělat, já jim podepišu cokoli, ale ten samotnej akt, prostě chci mít podle sebe“ (P3). „Jako prostě všechno je to jiný a každé to má trošku podle sebe“ (P4). „V praxi, tak jak to slyším od jiných pěstounů, každý na to má trošku jiný názor, trošku si zavede jinou praxi, ale je pravda, že každý případ je individuální, takže nějaká obecná šablona být nemůže“ (P5).</p>